

**UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ**  
**Fakulta humanitních studií**  
**Institut mezioborových studií Brno**

**BAKALÁŘSKÁ PRÁCE**

**Brno 2011**

**Ladislava Skořepová**

**UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ**  
**Fakulta humanitních studií**  
**Institut mezioborových studií Brno**

# **Historie české penitenciariistiky**

**BAKALÁŘSKÁ PRÁCE**

**Vedoucí diplomové práce:**  
**PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.**

**Vypracovala:**  
**Ladislava Skořepová**

**Brno 2011**

## **Prohlášení**

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Historie české penitenciaristiky“ zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce. Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

V Brně dne 21. 4. 2011

.....

Ladislava Skořepová

## **Poděkování**

Děkuji panu PhDr. Miloslavu Jůzlovi, Ph.D., za metodickou pomoc a věcné připomínky, které mi poskytl při zpracování bakalářské práce.

Zároveň bych chtěla poděkovat panu PhDr. Aleši Kýrovi a PhDr. Ondřeji Hladíkovi za cenné rady a náměty, které mi poskytli při zpracování mé bakalářské práce.

Ladislava Skořepová

# OBSAH

Úvod .....	2
------------	---

## *Teoretická část*

<b>1. Historický pohled na penitenciaristiku a penologii .....</b>	<b>3</b>
1.1 Počátky a vývoj českého vězeňství.....	3
1.1.1 František Josef Řezáč.....	5
1.2 Utváření vězeňského systému.....	6
1.3 Zrod československého vězeňství.....	7
1.4 České vězeňství v německém područí .....	8
1.5 Poválečné období – 50. léta .....	9
1.6 Vězeňství v období normalizace .....	11
1.7 Úpadek odbornosti ve vězeňství .....	13
<b>2. Vývoj českého vězeňství po roce 1989 .....</b>	<b>14</b>
2.1 Vznik Vězeňské služby České republiky.....	14
2.1.1 Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky.....	15
2.1.2 Vazební věznice .....	17
2.1.3 Věznice .....	17
2.1.4 Ústav zabezpečovací detence.....	19
2.1.5 Zotavovny Vězeňské služby České republiky .....	19
2.1.6 Střední odborné učiliště .....	19
2.2 Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015 .....	19
<b>3. Historie vzdělávání pracovníků Vězeňské služby České republiky .....</b>	<b>22</b>
3.1 Institut vzdělávání Vězeňské služby České republiky.....	23
3.2 Program celoživotního vzdělávání.....	24
3.3 Kabinet dokumentace a historie Vězeňské služby České republiky.....	24
3.4 Osobnost spojená s historií vězeňství .....	26

*Praktická část*

<b>4. Výzkum činnosti Kabinetu dokumentace a historie .....</b>	<b>28</b>
4.1 Cíl výzkumu .....	28
4.2 Použitá metoda výzkumu .....	28
4.3 Vyhodnocení .....	41
<b>Závěr .....</b>	<b>42</b>
<b>Resumé .....</b>	<b>44</b>
<b>Anotace.....</b>	<b>45</b>
<b>Klíčová slova.....</b>	<b>45</b>
<b>Annotation .....</b>	<b>45</b>
<b>Keywords .....</b>	<b>45</b>
<b>Seznam použité literatury .....</b>	<b>46</b>

## Úvod

Vězeňství má svoji historii, přítomnost i budoucnost. Vývoj vězeňství je v každém období ovlivněn vývojem společnosti, a to materiálním, morálním, ale i společenským zřízením.

„Sociální funkci vězeňství jako výkonné součásti trestního práva lze spatřovat jednak v pozitivní, jednak v negativní rovině. V pozitivní rovině se vězeňství podílí na úpravě mezilidských vztahů a ochraně hmotného a duchovního života společnosti. K úpravě mezilidských vztahů přispívá vězeňství svou korektivní a preventivní funkcí a k ochraně hmotného a duchovního života společnosti přiměřenou izolační funkcí a rovněž preventivní funkcí. Korektivní sociální funkci plní vězeňství zaměřené na nápravu, založenou na kritickém přístupu vězně ke spáchanému trestnému činu a na jeho projevované snaze o nápravu. Tuto funkci může plnit jen vězeňství demokratického státu, kde je důsledně respektován klasický požadavek ústavního práva na oddělení moci zákonodárné, soudní a výkonné. V negativní rovině lze spatřovat sociální funkci vězeňství v uplatňování represivních podmínek, které znemožňují návrat vězňů do plnohodnotného života v důsledku fyzické, psychické a sociální újmy v průběhu věznění. Tato sociální funkce je charakteristická pro vězeňství totalitního státu, ve kterém privilegovaná sociální skupina bezprostředně ovlivňuje zákonodárství, soudnictví a výkon státní moci“ (Historická penologie, č. 1/2006, s. 2).

Cílem mé bakalářské práce je nastínit historický vývoj české penitenciaristiky od 10. století do roku 1989 a uvést reformy českého vězeňství po roce 1989, do nichž zapadá i vznik Kabinetu dokumentace a historie Vězeňské služby České republiky.

O historickém vývoji české penitenciaristiky stručně pojednává první kapitola, v druhé kapitole je nastíněn vývoj vězeňství po roce 1989 a třetí, praktická část, popisuje činnost Kabinetu dokumentace a historie Vězeňské služby České republiky.

## *Teoretická část*

### **1. Historický pohled na penitenciaristiku a penologii**

**Pojem věznění** je odvozen od slova „vězeti“, což znamená zůstat, setrávat nebo zdržovat se na určitém místě, v určitém čase a prostředí, zpravidla proti své vůli nebo vlastnímu zájmu.

**Penitenciaristika** – toto slovo pochází z lat. paenitentia - náprava. Penitenciaristika je nauka o výkonu a účinnosti trestu odnětí svobody z hlediska obecných a zvláštních podmínek a zejména použitých metod, forem a prostředků nápravně výchovné činnosti podle stupně dosažené nápravy u jednotlivých kategorií odsouzených. Vychází z poznatků vědních oborů aplikovaných na podmínky vězeňství, především z penitenciární psychologie, pedagogiky, sociologie a práva.

**Penologie** - z lat. poena – trest, logicus – nauka Penologie je nauka o ukládání, výkonu a účinnosti všech soudních trestů, tj. spojených i nespojených s odnětím svobody (včetně tzv. alternativních trestů). Využívá poznatků trestního práva, kriminologie, psychologie, pedagogiky, sociologie, popř. dalších vědních oborů.

**Historická penologie** se zaměřuje na ukládání, výkon a účinnost soudních trestů v minulosti se zaměřením na způsob zacházení s vězni. Jde o významné poučení z minulosti pro přítomnost a budoucnost (Historická penologie, č. 1/2006, s. 1 - 4).

#### **1.1 Počátky a vývoj českého vězeňství**

Počátky českého vězeňství můžeme datovat od 1. tisíciletí našeho letopočtu. Po rozpadu Velkomoravské říše v roce 906 se ve středoevropském prostoru začal utvářet český stát, kterému vládl rod Přemyslovců. K jeho řízení byly utvářeny státní a církevní instituce. Soudnictví bylo v rukou kmenových knížat a vznikající šlechty. Zvykové právo z nejstaršího slovanského osídlení na našem území, obohacené o byzantskou právní normu „Zákon sudnyj ljudem“, která na naše území pronikla v 9. století



s křesťanskou misí Konstantina a Metoděje, jež v souladu s dobou stanovovala velmi drastické tresty. Staří Slované dávali přednost trestům vyhnanství a uvrhování do otroctví před trestem smrti. Vliv západoevropského latinského práva sílí na našem území po roce 1212, kdy český kníže Přemysl I. získává dědičný královský titul. Václav I., jeho syn a vnuk Přemysl Otakar II. vytvářejí podmínky pro rozvoj měst, která jsou zakládána podle norimberského nebo magdeburského práva. Vzniká systém středověkého soudnictví opírající se o vrchnostenské, církevní a městské soudy. Postavení obviněných, popř. obžalovaných bylo velice svízelné, neboť břemeno důkazů bylo na jejich straně. Sami museli prokazovat svoji nevinu, což bylo ztíženo tehdejšími vyšetřovacími praktikami. Zejména při vyšetřování tzv. hrdelních trestných činů byl nezřídka nařízen výslech za použití mučících nástrojů.

V první polovině 13. století byl budován systém župních hradů, které sloužily k obraně, výkonu státní správy a také soudnictví. Byly v nich zřizovány i prostory k držení osob zbavených svobody, avšak toto držení ještě nemělo charakter trestu odnětí svobody. Šlo spíše o vazbu před vlastní krvavou exekucí, o popravu hladem nebo o politickou internaci osob vyššího stavu. Podmínky v hradních vězeních byly velice nepříznivé, vězni zde žili v nezdravém prostředí a většinou v krátké době umírali. Se vznikem a rozvojem měst v druhé polovině 13. století byla obdobná vězení zřizována i ve sklepeních městských radnic. Tyto prostory, stejně nevlídné a odpudivé, bývaly zpravidla přeplněny a neoddělovaly muže, ženy a mladistvé. Tento způsob věznění měl za následek šíření nemocí, morální nákazu a předávání kriminálních zkušeností. Bezpečnost ve městě měl na starosti rychtář se svými biřici, soudil purkmistr a městská rada a spravedlnost vykonával městský kat. Popravy byly veřejné, ale původního záměru, odstrašit od páchání trestných činů, nebylo dosaženo. Kronikáři píší, že i při popravách byli přihlížející okrádáni kapesními zloději, přestože tresty za krádež bývaly přísné. Méně závažná provinění, zpravidla proti veřejnému pořádku (opilství, tuláctví, prostituce apod.), byla trestána uvázáním nebo vsazením na pranýř.

V dějinách vývoje vězeňství nalézáme i období, kdy trestní právo bývalo zneužíváno k odstraňování nepohodlných politických, ideových a jiných odpůrců. Soudní procesy s kacíři a čarodějníky probíhaly v Evropě ve dvou vlnách v 13. a 15. století za podpory tehdejších papežů římskokatolické církve. Ke stíhání a vyšetřování

osob podezřelých z kacířství nebo čarodějnictví bylo vytvořeno tzv. svaté officium, jehož členové předsedali inkvizičním soudům. Vynášené tresty smrti byly většinou vykonávány stětím nebo upálením odsouzeného na hranici. Na našem území hořela první hranice v roce 1581 v Olbramovicích na Moravě a po ní následovaly další.

V období baroka, od konce 17. století a hlavně ve století 18. si razilo cestu přesvědčení, že věznění nemá být tak surové a život vězňů má být chráněn. V našich zemích vydala habsburská císařovna a česká královna Marie Terezie (1740-1780) nový trestní kodex, kterým omezila ukládání trestu smrti (tzv. hrdelní tresty) a v roce 1776 zakázala mučení. Zaváděný systém státních profesionálních soudů odstraňoval zvláště nedostatky v právních postupech feudálních pánů.

„Skutečným pokrokem v duchu osvícenského absolutismu byl teprve Všeobecný zákoník o zločinech a trestech na ně císaře Josefa II. (1780-1790) z roku 1787. I když z feudálních trestů zachoval jak bití, tak i vypalování cejchů, vycházel ze zásady úměrnosti mezi společenskou nebezpečností trestného činu a přísností trestu, který nemá již charakter pomsty, nýbrž má sloužit k převýchově pachatele“ (Monestier, 1999, s. 343).

Za vlády Františka II. byl vydán nejprve v němčině roku 1803 významný trestní zákoník a řád nazvaný „Kniha práv nad přečiněními hrdelními a těžkými řádu městského (totiž Policie) přestupky“, jinými slovy srozumitelněji řečeno „Zákon o zločinech a těžkých policejních přestupcích“. Jeho česká verze vyšla o rok později. Podle tohoto zákona měly být trestány jednak kriminální zločiny a nově pak tzv. těžké policejní přestupky, tedy ostatní trestné činy, které nebyly kvalifikovány jako zločiny. Takže pod těžké policejní přestupky byla zařazena, mimo některé výjimky, veškerá provinění, která doposud byla hodnocena jako politické zločiny (Uhlík, 2006, s. 128).

### **1.1.1 František Josef Řezáč**

Roku 1908 byla založena první Zemská česká trestnice v Praze, zvaná Svatováclavská. Zde působil František Josef Řezáč, který byl katolickým knězem, pedagogem, spisovatelem, ale také politikem. Jako první začal vyučovat vězně. V roce

1852 vydal spis „Vězení v posavadních způsobech svých s návrhem o zdárnějším trestání a polepšování zločinců“. Je to první česky psaná studie v tomto oboru. Přihlásil se v ní jednoznačně ke snahám po humanizaci vězeňství a k myšlence výchovy vězňů. Zaznívá již zde také v současnosti aktuální myšlenka výkonu alternativních trestů.

Řezáč se mj. zasazuje, aby “menší provinilci a nezatvrzelí zločincové, v obcích buď ve svých aneb cizích, před tváří občanů lepších trest svůj odbyvali; jenom zatvrzelci, způsobem přirozeným nepolepšitelní a společnosti vždy škodní, ať se do věznic, do žalářů tuhých a osamotnělých zavírají.” Právem může být tedy nazýván nestorem české penologie.

Řezáčův odkaz je i dnes živý a výmluvný. Spočívá v nezištné a obětavé službě věcem veřejným a národním. Řezáčovy myšlenky o vzdělávání a výchově vězňů byly součástí snah kulturního světa po humanizaci vězeňství. Jejich formulace představuje pak základní dílo našeho vězeňství v 19. století.

## **1.2 Utváření vězeňského systému**

Bouřlivá revoluce roku 1848 ve střední Evropě se dotkla Čech, Moravy i Slezska, které byly v té době součástí rakouského císařství.

V roce 1852 vstoupil v platnost nový trestní zákoník o zločinech, přečinech a přestupcích č. 117/1852 rakousko-uherského říšského zákoníku, který byl na našem území praktikován téměř 100 let.

Zločin byl trestán podle jeho závažnosti a společenských důsledků buď smrtí, což byl tedy jediný možný způsob popravu nebo žalářem prvního, případně druhého stupně, který byl buď doživotní nebo trval od půl roku do 20 let. Vězni odsouzení k trestu žaláře byli umisťováni výhradně do některé ze čtyř zemských trestnic. Tuhé vězení, tedy vězení druhého stupně, mohlo trvat od 24 hodin do 6 měsíců a jeho součástí obvykle bylo ještě zostření pústem, samovazbou nebo uložením těžší práce. Prosté vězení pak mohlo být zostřováno jen v případě, že se vězeň provinil proti kázeňskému řádu. Nejmírnějším trestem na svobodě pak bylo uložení domácího vězení (Uhlík, 2006, s. 161).

Trestanci byli diferencováni do tří tříd, které byly odstupňovány různými výhodami. Vzdělávání bylo povinné pro trestance, kteří neměli elementární vzdělání a nepřekročili určitý věk. Stravování bylo ve vlastní režii. Výtěžek práce vězňů připadal výhradně státu. Připisovala se jim však určitá částka - pensum, jejíž výše se řídila třídou, ve které byl trestanec zařazen a zručností trestance. Polovinu tohoto nadvýdělku mohl trestanec užít sám pro sebe a druhá část se mu vyplácela při ukončení trestu. Poněkud podivuhodným jevem je to, že určité výsady byly přiznávány i vězňům politickým. Pro tyto vězně byla k dispozici plzeňská trestnice. Již v roce 1889 bylo zřízeno v trestnici pražské a mariborské zvláštní oddělení pro mladistvé, kteří měli povoleny i delší vycházky /u "normálních" trestanců to byla hodina denně/ (<http://tisk.juristic.cz/35610/tisk/old>).

### 1.3 Zrod československého vězeňství

V roce 1918 po vzniku samostatného Československa v důsledku recipročního zákona byl převzat i stávající rakouský systém justiční a vězeňský, který však byl na pokraji úpadku. Z důvodu neutěšeného stavu byl již od počátku celý systém vězeňství zdokonalován, začaly se připravovat nové právní předpisy a byl vypracován plán ke vzdělávání dozorců. Zejména došlo k prohlubování progresivního systému výkonu trestu, jenž byl založen na postupném zmírňování vězeňského režimu v závislosti na průběhu nápravy trestanců, kteří byli rozděleni zpravidla do tří disciplinárních tříd. Převedení trestanců do první třídy bylo předpokladem k návrhu na podmíněně propuštění z výkonu trestu, které bylo uzákoněno v souvislosti se změnami vězeňství již v roce 1919.

Jedním z prvních opatření ministerstva spravedlnosti bylo roztrídění vězňů podle povahy jimi spáchaného trestného činu. Tresty převyšující jeden rok ztráty svobody začali odsouzení vykonávat ve věznicích krajských, nebo okresních soudů, které byly vybaveny i oddělenými celami pro vyšetřovance (Uhlík, 2006, s. 219).

V Československu bylo zřízeno šest trestnic pro muže odsouzené k trestu odnětí svobody v trvání více než jeden rok až na doživotí:

- trestnice pro prvotrestance a polepšitelné recidivisty/ **Plzeň, Leopoldov,**

- trestnice pro nepolepšitelné trestance/ **Kartouzy, Ilava,**
- trestnice pro choré a invalidní trestance/ **Mírov,**
- trestní ústav pro mladistvé do 20 let s trestem nad 6 měsíců/ **Mikulov,**
- samostatná **ženská trestnice** s oddělením pro mladistvé/ **Řepy u Prahy.**

Informace o vězeňství nebyly utajovány. Svědčí o tom publikace „Vězeňství v Československé republice“ z roku 1930, která byla běžně dostupná a každý daňový poplatník se jejím prostřednictvím mohl seznámit se systémem československého vězeňství a s jednotlivými trestními ústavy z hlediska početnosti a složení vězňů, vězeňského personálu, zacházení s vězni i kontroly vězeňství, která byla zajišťována jednak soudci, jednak poslanci a senátory Parlamentu. Publikace byla bohatě doplněna fotodokumentací z jednotlivých vězeňských zařízení.

I když v průběhu trvání první republiky nedošlo ke zrušení trestu smrti, byl využíván velice střídavě, čemuž v roce 1934 napomohlo vydání zákona č. 91, který upřednostňoval ukládání trestu odnětí svobody do 30 let nebo doživotního trestu před trestem smrti. V důsledku této úpravy byl v letech 1918 až 1938 vykonán trest smrti pouze v 15 případech (Historická penologie č. 1/2003, s. 7).

#### **1.4 České vězeňství v německém područí**

Dne 15. 3. 1939 je obsazeno Československo německou armádou a následně dochází k rozpadu Československé republiky a vzniku Protektorátu Čechy a Morava, který je součástí Velkoněmecké třetí říše.

V Protektorátu podléhala výkonná moc německé okupační správě. Výkon soudnictví a vězeňství byl podřízen německým říšským zákonům. Činnost protektorátního ministerstva spravedlnosti vykonával pověřenec Úřadu říšského protektora. Krajské soudní věznice, ale i okresní soudní věznice sloužily zcela nebo zčásti k vazebním účelům říšskoněmeckých soudů a k vyšetřovacím účelům tajné státní policie (gestapa). Jurisdikci německých soudů podléhali říšskoněmečtí občané žijící na území protektorátu a občané protektorátu, pokud spáchali trestný čin proti německé říši. Personál protektorátní správy ve vězeňství byl na všech stupních nucen složit slib

věrnosti vůdci Velkoněmecké říše Adolfu Hitlerovi a zkoušku z německého jazyka. Dohled nad výkonem trestu nadále vykonávali domácí komisaři, zejména však úředníci nově zřízené Generální inspekce vězeňství pro výkon nejvyššího dozoru nad soudními věznicemi a trestními ústavy. Působnost dozoru, všeobecná správa a řízení soudních věznic a trestnic se po dobu protektorátu několikrát změnila.

Již v roce 1939 začali němečtí okupanti nejen na území našeho státu zřizovat pracovní a zajatecké tábory (např. Mauthausen, Dachau, Treblinka, Majdanek, komplex táborů Osvětim, Buchenwald, Sachsenhausen, Terezín). Byli do nich zařazováni Češi, Němci, ale i Italové, Francouzi, Angličané a posléze Rusové. Dále to byly koncentrační a internační tábory pro Židy a Cikány a pracovní výchovné kárné tábory. Tábory byly tedy používány pro řadu účelů. Byly to pracovní tábory, tranzitní (přechozí) tábory, kde lidé pouze čekali na další transport a také tábory vyhlazovací určené výhradně pro hromadné vraždění. Státisíce občanů okupovaných zemí tu umírali v důsledku vyčerpání, hladu či týrání.

Uvádí se, že v letech 1939 až 1945 přišlo o život kolem 360 tisíc obyvatel bývalého Československa, z toho 195 tisíc bylo umučeno v koncentračních táborech nebo popraveno (Historická penologie č. 1/2003, s. 8).

## **1.5 Poválečné období – 50. léta**

Bezprostředně po osvobození Československa od nacistické nadvlády rozhodovaly o umístování do vězeňských zařízení revoluční národní výbory. Činnost Ministerstva spravedlnosti na území osvobozeného Československa byla obnovena až ústavním dekretem prezidenta republiky č. 1/1945 Sb., o nové organizaci vlády a ministerstev v době přechodné. Ministerstvo spravedlnosti i poté vykonávalo státní správu soudů a vězeňství. Ministerstvo vnitra a Ministerstvo národní obrany spravovaly internační, sběrné a pracovní tábory k soustřeďování německého obyvatelstva k odsunu. Nacistické zločince, zrádce a kolaboranty, kteří byli ve výkonu trestu nazýváni retribuční vězni odsuzovaly mimořádné lidové soudy k nucené práci v pracovních oddílech věznic. Tyto oddíly byly využívány k odstraňování válečných škod na komunikacích a veřejných budovách.

V roce 1946 dosáhla nejlepších výsledků v parlamentních volbách Komunistická strana Československa, která se začala cílevědomě připravovat na převzetí politické moci.

K významnějším změnám ve vězeňství došlo po únoru 1948 v souvislosti s převzetím moci komunisty v Československu. Podobně jako v dalších zemích východního bloku i u nás režim nazíral na vězeňství jako na nedílnou součást represivních prostředků vůči vlastnímu obyvatelstvu. Již v říjnu 1948 byla vypracována základní legislativa, která politické represe legalizovala. Na základě zákona č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky začaly být kriminalizovány a politizovány běžné společenské vztahy a jednání a vznikla tak kategorie tzv. protistátních vězňů, odsouzených státním soudem, jenž byl zřízen k 6. říjnu 1948 na základě zákona č. 232/1948 Sb. Státnímu soudu příslušelo řízení a rozhodování o činech, za něž zákon č. 231/1948 Sb. stanovil trest smrti nebo odnětí svobody delší než deset let a na návrh veřejného žalobce také o jiných zločinech nebo přečinech. S tím souvisel i zákon č. 247/1948 Sb., o zřízení táborů nucené práce, legalizující hromadnou internaci tzv. "tříd nepřátel" v improvizovaných vězeňských zařízeních. Do táborů nucené práce byli lidé posíláni administrativní cestou bez soudního rozsudku, pouze z rozhodnutí občanských komisí nikoliv soudu, a to až na dobu dvou let. Dle nového trestního řádu č. 87/1950 Sb. byl též dozor nad vězeňskými ústavy celostátně svěřen okresním a krajským prokurátorům. Právě tímto zákonem byla legalizována řada nezákonných kroků, k nimž došlo po roce 1948. V zákoně došlo mimo jiné i k zakotvení vězeňských pracovních útvarů a pojmu "třídní charakter" vězeňství.

„V roce 1953 bylo vězeňství převedeno do působnosti ministerstva národní bezpečnosti a na těchto organizačních změnách se podílel i sovětský poradce. Ústředním orgánem vězeňství se stala Správa nápravných zařízení MNB a ve všech krajích vznikla krajská oddělení nápravných zařízení při krajských správách Sboru národní bezpečnosti jako řídicí orgán vězeňských útvarů v rámci kraje“ (Historická penologie, 1/2003, s. 9).

„V roce 1957 vydala hospodářská a sociální rada Organizace spojených národů dokument pod názvem Standardní minimální pravidla pro zacházení s vězni, který se stal v 60. a 70. letech základní normou k provádění reformy vězeňských systémů

v jednotlivých západoevropských zemích, ale také v Kanadě a USA. V Československé socialistické republice byl v duchu tohoto dokumentu vydán zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, který lze považovat za legislativní základ dílčí reformy československého vězeňství. Současně vznikl Sbor nápravné výchovy jako vojensky organizovaný celek, jehož příslušníci byli určeni k zabezpečování výkonu vazby a trestu odnětí svobody“ (Historická penologie, č. 1/2003, s. 9).

První etapa vývoje socialistického vězeňství, započatá po roce 1948, během níž bylo dosaženo úplného popření všeho kladného, co přineslo období první republiky československému vězeňství, končila na přelomu let 1956 a 1957. Bylo to vlastně období dále pokračující živelnosti a jen nedokonale připravených, materiálně i personálně nezajištěných pokusů o krátkodobé – vždy však z objektivních příčin – nedokončené koncepce.

Druhou etapou vývoje totalitního vězeňství bylo období v rozmezích let 1957 až 1962. Podle oficiálních zdrojů šlo o přípravné období, v němž bylo vyřešeno především zaměstnávání odsouzených v průmyslu, vydání základních předpisů, zkvalitnění strážní a eskortní služby a pokračujícího uskutečňování pokusů o vypracování soustavy výchovné práce.

Třetí etapa vývoje socialistického vězeňství začala koncem roku 1962 a skončila událostmi v letech 1968 a 1970. V prosinci a pak i na XII. sjezdu KSČ bylo konstatováno, že je již dobudován socialismus a že neexistují antagonistické třídy. Hlavním úkolem trestní politiky by mělo být předcházení trestným činům a převýchova pachatelů (Uhlík, 2006, s. 299 – 301).

## **1.6 Vězeňství v období normalizace**

„Po federativním uspořádání státu v roce 1968 vzniklo ministerstvo spravedlnosti České socialistické republiky a ministerstvo spravedlnosti Slovenské socialistické republiky. Tato ministerstva převzala do své působnosti řízení vězeňství, které do té doby náleželo ministerstvu vnitra. Na území České socialistické republiky byla zřízena správa Sboru nápravné výchovy ČSR se sídlem v Praze a na území Slovenské



socialistické republiky správa Sboru nápravné výchovy SSR se sídlem v Bratislavě“ (Historická penologie, č. 1/2003, s. 9 – 10).

Od února roku 1961 byl pro všechna vězeňská zařízení zaveden jednotný název Útvar nápravných zařízení Ministerstva vnitra (ÚNZ MV). Přestože vězeňství nadále podléhalo direktivám ÚV KSČ, z hlediska mezinárodních požadavků na vězeňství se stal dosavadní československý vězeňský systém již politicky neudržitelným. K zásadní úpravě výkonu trestu odnětí svobody podle standardních minimálních pravidel pro zacházení s vězni, jež doporučovala organizace OSN již v roce 1957, byl vydán zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Tímto zákonem byly od srpna 1965 dosavadní útvary nápravných zařízení přejmenovány na nápravněvýchovné ústavy MV (NVÚ MV) a věznice MV. Současně tímto zákonem došlo ke zřízení Sboru nápravné výchovy SNV, ozbrojeného a podle vojenských zásad organizovaného sboru. V souladu s tímto zákonem také zařazovaly soudy odsouzené k výkonu trestu odnětí svobody do tří nápravně výchovných skupin (NVS), kterým odpovídaly typy nápravně výchovných ústavů (NVÚ).

**I. NVS** - prvotrestaní, trestné činy nejméně společensky nebezpečné.

**II. NVS** - prvotrestaní, závažnější trestné činy, osoby, jež v posledních 10 letech spáchali úmyslný trestný čin.

**III. NVS** - pachatelé společensky nejzávažnějších trestných činů včetně tzv. trestných činů proti republice (vlastizrada, rozvracení republiky, teror, záškodnictví, sabotáž, vyzvědačství nebo trestný čin proti státu světové socialistické soustavy) a zvláště nebezpeční recidivisté, přičemž tento trest mohl být soudně zpřísněn umístěním do tzv. zostřené izolace.

Zřízení nápravně výchovné činnosti v nápravně výchovných ústavech umožnilo, aby s odsouzenými pracovali sociální pracovníci, učitelé, vychovatelé, psychologové a speciální pedagogové, kteří absolvovali střední nebo vysoké školy. Tím, že s odsouzenými pracovali každý den, pozitivně měnili způsob chování v jednotlivých ústavech. Centrem odbornosti se stal v roce 1967 Výzkumný ústav penologický, který založil klinický psycholog doc. PhDr. Jiří Čepelák. Tento ústav poskytoval možnost vězeňským specialistům seznámit se s řadou terapeutických a diagnostických metod,

které se uplatňovaly při zacházení s odsouzenými. O rozvoj penologie v oblasti práva se přičinil JUDr. Otto Novotný. Jeho publikace „O trestu a vězeňství“ sloužila jako učebnice pro vězeňské specialisty.

## **1.7 Úpadek odbornosti ve vězeňství**

Po roce 1980 byl zrušen penologický ústav. Tímto zrušením byla podstatně podlomena odborná činnost ve vězeňských ústavech a zastaven dosavadní pozitivní vývoj. Uplatňování pedagogicko-psychologických zásad komunikace s vězni bylo zastíněno vyžadováním prvků vojenské kázně u odsouzených i obviněných. Do činnosti Sboru nápravné výchovy se promítl tvrdý politický a policejní přístup k vězňům. Vězni byli využíváni jako ekonomický nástroj při řešení problémů národního hospodářství a byrokracie celého vězeňského systému. K 1. 1. 1989 bylo celkem 37 útvarů Sboru nápravné výchovy, z toho 1 Ústřední eskortní středisko v Praze, 9 věznic pro výkon vazby, 22 nápravně výchovných ústavů pro výkon trestu – I. až III. NVS, 3 věznice pro ženy a 2 speciální ústavy pro mladistvé.

## 2. Vývoj českého vězeňství po roce 1989

V důsledku vnitrostátních změn v Československé socialistické republice dochází po 17. 11. 1989 k obnově demokratického státu v čele s novým prezidentem Václavem Havlem, signatářem Charty 77 a bývalým politickým vězněm. V lednu 1990 vyhlásil prezident republiky rozsáhlou amnestii, při které bylo propuštěno zhruba 17 tisíc vězňů. Této amnestii předcházelo propuštění 50 politických vězňů již v prosinci 1989. Amnestie se netýkala pachatelů závažných násilných trestných činů, kteří se pokoušeli vynutit svobodu prostřednictvím hromadných akcí - vzpour. Nejtragičtější a nejzávažnější vzpoura byla v nápravně výchovném ústavu v Leopoldově na Slovensku v roce 1990, kde musela zasahovat speciální bezpečnostní jednotka. Při této vzpouře došlo k usmrcení jednoho odsouzeného a celé řadě zranění. Po zásahu bylo 300 odsouzených eskortováno do výchovného ústavu Kuřim. Tímto opatřením bylo usnadněno obnovení činnosti nápravně výchovného ústavu v Leopoldově.

„V letech 1991 až 1992 byla ředitelstvím Sboru nápravné výchovy vypracována Koncepce rozvoje vězeňství v České republice v duchu Evropských vězeňských pravidel, která byla doporučena k realizaci právním expertem Rady Evropy. Nezbytné reformní kroky k postupnému uvádění koncepce do vězeňské praxe byly odvozeny z přehodnocení vývoje českého vězeňství v letech 1945 až 1989, zejména z poznání podmínek a příčin všech deformačních vlivů. V první řadě šlo o depolitizaci vězeňství, které se v minulosti stalo obávaným mocenským nástrojem k prosazování zájmů jedné politické strany. Nezbytným krokem byla též demilitarizace vězeňství ve smyslu odstranění zbytečných militantních prvků při zacházení s vězni. S tím souvisel i další krok v podobě decentralizace vězeňství s cílem posílit pravomoci ředitelů vězeňských zařízení a neméně významným krokem se stalo vytváření předpokladů k celkové humanizaci vězeňského systému“ (Historická penologie, č. 1/2003, s. 12).

### 2.1 Vznik Vězeňské služby České republiky

Vězeňská služba České republiky (dále jen „Vězeňská služba“) byla zřízena samostatným zákonem České národní rady č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky s účinností od 1. ledna 1993, kdy nahradila stávající Sbor nápravné výchovy.

Vězeňská služba je rozpočtovou organizací, kterou spravuje Ministerstvo spravedlnosti České republiky a plní úkoly státní správy vězeňství.

„Vězeňská služba spravuje a střeží vazební věznice a věznice a odpovídá za dodržování zákonem stanovených podmínek výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody, spravuje a střeží ústavy pro výkon detence, prostřednictvím programů zacházení soustavně působí na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody a obdobně i na některé skupiny osob ve výkonu vazby s cílem vytvořit předpoklady pro jejich řádný způsob života po propuštění, provádí výzkum v oboru penologie a využívá jeho výsledky a vědecké poznatky při výkonu vazby a při výkonu trestu odnětí svobody.“ (§ 2, odst. 1 Zákona č. 555/1992 Sb.). Vězeňská služba se dělí na vězeňskou stráž, která střeží, eskortuje a předvádí osoby, střeží budovy Vězeňské služby zajišťuje kázeň a pořádek a na justiční stráž, která zajišťuje pořádek a bezpečnost v soudních budovách a mimo jiné chrání pracovníky soudů.

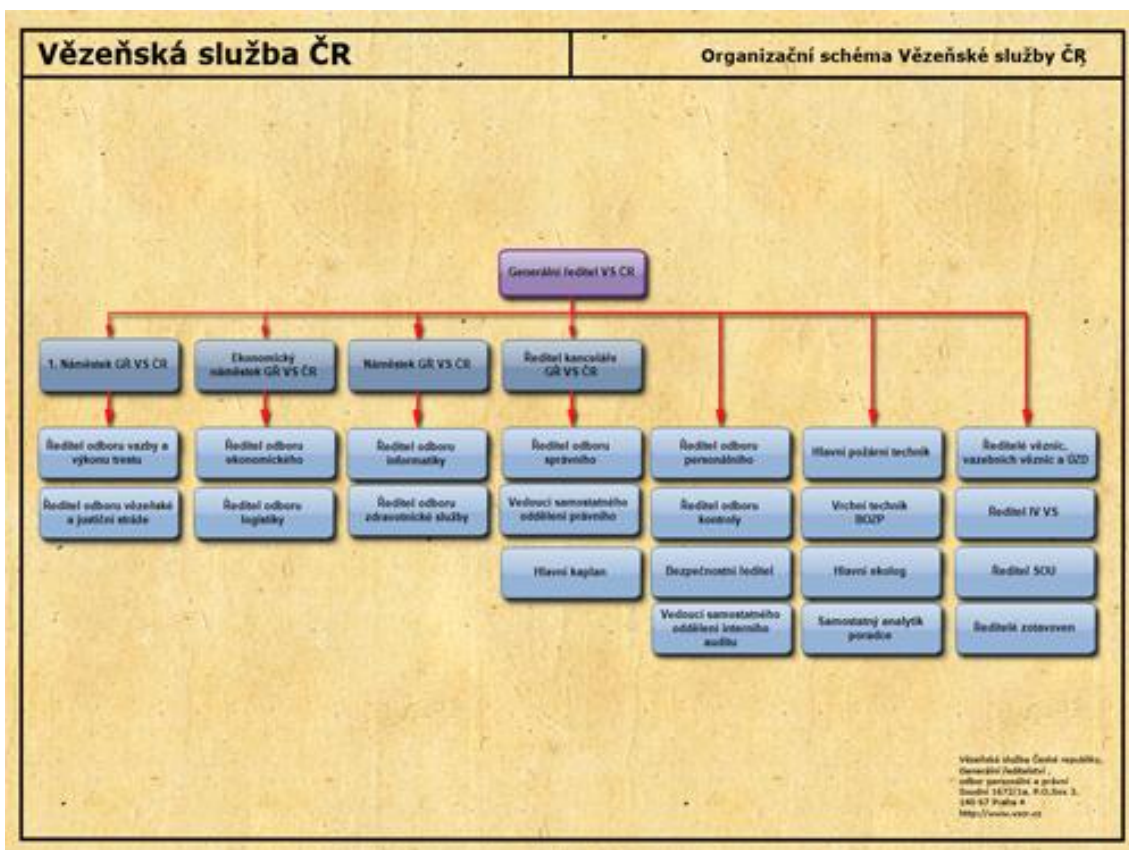
Vězeňská služba se organizačně člení na Generální ředitelství v čele s generálním ředitelem, vrchním státním radou, kterého jmenuje a odvolává ministr spravedlnosti. Generální ředitel odpovídá ministrovi spravedlnosti za činnost Vězeňské služby. Právní úkony jménem státu činí za Vězeňskou službu generální ředitel. Ředitelé vazebních věznic, věznic a dalších organizačních jednotek Vězeňské služby jsou oprávněni jednat a činit právní úkony za Vězeňskou službu ve věcech, krom těch, které podle zákona nebo rozhodnutí ministra nebo generálního ředitele patří do jejich pravomoci.

V čele organizačních jednotek stojí ředitelé, vrchní radové, které jmenuje a odvolává generální ředitel.

### **2.1.1 Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky**

Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky (dále jen „generální ředitelství“) zabezpečuje plnění společných úkolů ostatních organizačních jednotek, které metodicky řídí a kontroluje.

Generální ředitelství se člení na odbory, jejichž názvy jsou uvedeny v organizačním schématu. Kabinet generálního ředitele má postavení odboru generálního ředitelství.



Organizační schéma Vězeňské služby ČR

Odbory generálního ředitelství v rámci své působnosti metodicky řídí a kontrolují činnost odborných úseků v organizačních jednotkách Vězeňské služby, získané poznatky analyzují a navrhují potřebná opatření, podílejí se na vyřizování stížností, oznámení a podnětů, zpracovávají návrhy vnitřních předpisů, podílejí se na připomínkovém řízení k právním předpisům a na zpracování právních stanovisek, připravují podklady pro jednání generálního ředitele, jeho poradních orgánů a ve stanoveném rozsahu též zpracovávají další odborné materiály a písemnosti. Kromě stanovených specializovaných činností plní další úkoly uložené generálním ředitelem a ministrem spravedlnosti.

### 2.1.2 Vazební věznice

Tato zařízení včetně zvláštních oddělení věznic určených pro výkon vazby zajišťují, aby vazba plnila zákonem stanovený účel, přičemž odpovídají za to, že obvinění budou podrobena pouze nezbytně nutným omezením.

### 2.1.3 Věznice

Věznice zajišťují, aby trest odnětí svobody byl vykonán v souladu se zákonem a současně zabezpečují plnění povinností, které v souvislosti s výkonem trestu ukládají další právní předpisy.

V současné době spravuje Vězeňská služba 36 organizačních jednotek, z toho 10 vazebních věznic a 26 věznic, které jsou rozděleny do následujících typů:

- A – s dohledem

Ve věznici tohoto typu mají odsouzení neomezený pohyb. Pracují zpravidla, dle podmínek dané věznice na venkovních pracovištích, tedy mimo věznici. V mimopracovní době se odsouzení účastní různých akcí mimo věznici, např. kulturních a sportovních akcí a to za doprovodu zaměstnance Vězeňské služby, tedy vychovatele nebo jiného odborného pracovníka. Pokud si odsouzení plní všechny povinnosti vyplývající ze zákona o výkonu trestu odnětí svobody mají možnost požádat ředitele věznice o povolení opuštění věznice v souvislosti s návštěvou až na 24 hodin, a to jedenkrát za čtrnáct dní. Ředitel věznice na základě závěrů komise složené z odborných zaměstnanců má možnost odsouzenému tuto návštěvu mimo věznici povolit, a to formou kázeňské odměny.

- B – s dozorem

Ve věznici typu s dozorem se odsouzení pohybují zpravidla pod dozorem zaměstnance Vězeňské služby. I odsouzení zařazení v tomto typu věznice zpravidla pracují mimo věznici, dohled nad jejich činností však vykonává pověřený zaměstnanec v intervalu minimálně jedné hodiny. V mimopracovní době mají odsouzení možnost navštěvovat různé kulturní a jiné společenské akce mimo věznici, kterých se vždy účastní zaměstnanec Vězeňské služby. Návštěvy odsouzených probíhají dvakrát

v kalendářním měsíci ve věznici. Odsouzení, kteří si řádně plní všechny povinnosti a mají dobré rodinné zázemí mohou jako odsouzení zařazení v mírnějším typu věznice (dohled) požádat ředitele o povolení opuštění věznice v souvislosti s návštěvou, a to jedenkrát za měsíc.

- C – s ostrahou

Odsouzení zařazení do věznice typu s ostrahou se ve věznici pohybují organizovaně a výhradně pod dohledem zaměstnance Vězeňské služby. Tito odsouzení pracují na pracovištích uvnitř věznice. Návštěvy odsouzených se realizují zpravidla výhradně za dohledu zaměstnance Vězeňské služby v návštěvní místnosti věznice. Odsouzeným zařazeným do věznice s ostrahou může být ředitelem věznice udělena kázeňská odměna formou opuštění věznice v souvislosti s návštěvou až na 24 hodin, avšak pouze v intervalu maximálně jedenkrát za dva měsíce.

- D – se zvýšenou ostrahou

Ve věznici se zvýšenou ostrahou se odsouzení pohybují organizovaně, vždy pod dohledem příslušníka Vězeňské služby. Odsouzení většinou vykonávají práci uvnitř věznice, kde jsou rovněž střeženi příslušníkem nebo vykonávají práci přímo na celách. Odsouzeným není povolen žádný volný pohyb a návštěvy probíhají rovněž za dohledu příslušníka Vězeňské služby.

O zařazení odsouzeného do určitého typu věznice rozhoduje soud v rozsudku, kterým rozhoduje ve věci samé o vině a trestu. V průběhu výkonu trestu soud rovněž rozhoduje o přeřazení odsouzených z jednoho typu věznice do druhého, a to na návrh odsouzeného, ředitele věznice, státního zástupce nebo i bez návrhu.

Hlavním cílem trestu odnětí svobody je výchovné působení na pachatele trestného činu, dosažení změny struktury v jeho chování žádoucím způsobem a jeho zdárná reintegrace do intaktní společnosti (<http://www.vscr.cz/veznice-pankrac-26/vykon-vezenstvi-652/vykon-trestu-odneti-svobody-5746>).

### **2.1.4 Ústav zabezpečovací detence**

Zabezpečovací detence je typ ochranného opatření pro pachatele závažné trestné činnosti. Je určen pro osoby s vysokou mírou nebezpečnosti pro společnost, kdy jejich duševní stav trvale i dočasně způsobuje, že se závažné trestné činnosti dopouštějí. V současné době jsou zřízeny dva detenční ústavy, a to ve Vazební věznici Brno a ve Věznici Opava.

### **2.1.5 Zotavovny Vězeňské služby České republiky**

Zotavovny Vězeňské služby České republiky jsou příspěvkové organizace zřízené Ministerstvem spravedlnosti České republiky, které zajišťují preventivní rehabilitace, akce služebního a pracovního charakteru a dále poskytují rekreační služby pro příslušníky a občanské zaměstnance Vězeňské služby a pracovníky resortu Ministerstva spravedlnosti České republiky.

### **2.1.6 Střední odborné učiliště**

Střední odborné učiliště je výchovně vzdělávací zařízení a organizační jednotka Vězeňské služby s celorepublikovou působností, poskytující osobám ve výkonu vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody:

- a) přípravu pro výkon povolání a odborných činností v učebnách a studijních oborech,
- b) doplnění základního vzdělání v kurzech pro získání základního vzdělání.

## **2.2 Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015**

Transformace vězeňství, jejímž základem byla Koncepce českého vězeňství přijatá v roce 1991, byla inspirována zahraničními modely. Naplněna byla, co se týče



cílů a obsahu zacházení s vězni. Méně však došla naplnění v souvislosti se záměry decentralizace řízení a vytvoření vhodných materiálních podmínek pro řádnou správu vězeňství.

Koncepce si kladla za cíl zásadním způsobem změnit výkon vazby a trestu odnětí svobody v duchu požadavků Evropských vězeňských pravidel, přičemž základní principy, od nichž se koncepce vězeňství odvíjela, jsou: depolitizace vězeňství, demilitarizace vězeňství, decentralizace vězeňství a humanizace vězeňství.

Na uvedené první kroky reformy by měla navázat další koncepční opatření, vycházející z nové právní úpravy výkonu trestu odnětí svobody a přihlížející i k aktuálním problémům a požadavkům vězeňství. Legislativní předpoklady reformy vězeňství byly vytvořeny vydáním zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby; novelou zákona č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění zákona č. 294/1993 Sb.; vyhláškami Ministerstva spravedlnosti č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby a č. 110/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. Završením první etapy jsou nový zákon o výkonu trestu odnětí svobody (169/1999 Sb.) a řád výkonu trestu (345/1999 Sb.), které vstoupily v platnost 1. ledna 2000.

„K naplnění filozofie výkonu trestu odnětí svobody, Základního programového prohlášení a Základních principů si české vězeňství pro příští desetiletí stanovuje následující strategické cíle:

- Koncipováním a naplněním nové bezpečnostní doktríny, jejímž základem bude komplementární působení prvků vnější bezpečnosti a bezpečnosti dynamické, zajistit přiměřenou míru bezpečnosti a bezpečí pro společnost, vězně a vězeňský personál.
- K objektivnějšímu posuzování a efektivnější eliminaci rizik, představovaných jednotlivými vězněnými osobami, koncipovat a realizovat nově diagnostikování, klasifikaci a umíst'ování vězněných osob; přitom akceptovat principy založené na metodě hodnocení rizik a potřeb.

- Činit kroky k dalšímu zintenzivnění spolupráce s Probační a mediační službou České republiky.
- Zjednodušit strukturu vězeňských zařízení, přičemž základ této struktury budou tvořit pouze tři typy věznic, a to věznice pro výkon trestu odnětí svobody s dozorem, věznice pro výkon trestu odnětí svobody s ostrahou a vazební věznice.
- Na základě zkušeností z rozvinutých vězeňských systémů zvýšit zásadně účast odborných diagnostických pracovišť vězeňské služby při zařazování a přerazování odsouzených do typů věznic.
- Zpracovat a realizovat strategii zaměstnávání vězněných osob směřující k rozšíření možnosti zaměstnávání, přitom počítat též se zaměstnáváním během výkonu vazby.
- Činit kroky k žádoucím změnám vězeňské architektury, a to především s cílem modernizace vězeňských zařízení, případně výstavby nových.
- Být moderním, dynamickým systémem, jenž je otevřen odůvodněným změnám. K tomu orientovat vztahy s veřejností, s institucemi a organizacemi, včetně Koncepce aktivních zahraničních kontaktů.
- V návaznosti na koncepční změny ve zdravotnictví veřejném a s ohledem na specifické potřeby vězeňství dořešit systém zdravotnické péče o vězněné osoby i personál.
- Činit kroky k tomu, aby případný další nárůst (nebo stagnace) počtu vězněných osob nebyl důvodem k rezignaci na dosažení strategických cílů“ (Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015).

Výkon trestu odnětí svobody upravuje zákon 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, který je prováděn vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., čili řádem o výkonu trestu odnětí svobody. Na základě těchto právních norem sestavuje každá věznice svůj vnitřní řád, který podléhá aprobaci generálního ředitelství. Vnitřní řád stanovuje denní rozvrh chodu věznice, činnost odsouzených a jejich podíl na řešení otázek souvisejících se životem ve věznici.

### **3. Historie vzdělávání pracovníků Vězeňské služby České republiky**

Nejstarší materiály o přípravě pracovníků ve vězeňství, které se podařilo objevit, jsou z roku 1960. Pracovníci ve vězeňství se připravovali ve vzdělávacím středisku Ministerstva vnitra v Janu pod Skalou. V této instituci studovali tříměsíční základní kurz (s označením NZ – nápravné zařízení). Dle třídního výkazu absolvovali závěrečné zkoušky z pěti předmětů:

- Odborné předměty NZ
- Lidově demokratické právo
- Vojenské tělovýchovné předměty
- Zeměpis
- Marxismus – leninismus

V roce 1962 se škola přemístila do Ostrova nad Ohří, avšak tento kurz byl již šestiměsíční. Závěrečné zkoušky byly vykonávány ze stejných předmětů.

Dle materiálů, které se dochovaly z let 1967 a 1970 došlo ke změně skladby předmětů. V roce 1970, po předání kompetencí v oblasti vězeňství Ministerstvu spravedlnosti ČSSR, byla zřízena rezortní Odborná škola Sboru nápravné výchovy (později Střední odborná škola SNV). Nástupní kurzy pro nově přijaté pracovníky trvaly devět týdnů. Podle výkazu z roku 1970 v sedmitýdenním nástupním kurzu se specializací SNV konali studenti závěrečné zkoušky z předmětů:

- Základní politické znalosti
- Bojová příprava
- Československé socialistické právo
- Odborná bezpečnostní příprava
- Tělesná příprava

V roce 1980 došlo k přemístění Střední odborné školy Sboru nápravné výchovy do Zastávky u Brna, kde probíhalo jak maturitní studium, tak i devítitýdenní nástupní kurzy. Roku 1982 se škola přemístila do Brna, kde pokračovala ve své činnosti v nezměněné podobě v objektu Praporčické školy SNB Ministerstva vnitra ČSSR. Zásadní změna nastala v roce 1992. V tomto roce byl přijat Zákon o Vězeňské službě

a justiční strážci (č. 555/1992 Sb.), který s platností od roku 1993 zrušil Sbor nápravné výchovy České republiky a ustanovil Vězeňskou službu České republiky. V tomto důsledku došlo i ke změnám v přípravě a výchově nových pracovníků. Nástupní kurzy byly rozděleny podle pracovního zařazení ve vězeňství na typy:

- nástupní kurz A - pro příslušníky vězeňské stráže
- nástupní kurz B - pro příslušníky dozorce
- nástupní kurz C - pro příslušníky justiční stráže
- nástupní kurz D - pro občanské zaměstnance přicházející do styku s vězněnými osobami
- nástupní kurz E - pro občanské zaměstnance nepřicházející do styku s vězněnými osobami

Nástupní kurzy byly prodlouženy na šestnáct týdnů a jejich součástí byla i řízená praxe v délce čtyř týdnů, která se prováděla ve vybraných věznicích. Kurz pro příslušníky justiční stráže byl osmitýdenní, pro občanské zaměstnance pak čtyřtýdenní. V roce 1992 došlo k zřízení Institutu vzdělávání Sboru nápravné výchovy České republiky. Od roku 1993 byl jeho název změněn na Institut vzdělávání Vězeňské služby České republiky.

### **3.1 Institut vzdělávání Vězeňské služby České republiky**

Institut vzdělávání Vězeňské služby České republiky (dále jen „Institut vzdělávání“) je rezortním vzdělávacím zařízením s celorepublikovou působností, které zajišťuje profesní teoretickou a praktickou přípravu příslušníků a občanských pracovníků Vězeňské služby tak, aby byli náležitě vycvičeni a vyškoleni pro výkon služby a zvyšovala se jejich odborná úroveň pro výkon práce. Počátky vzdělávání pracovníků ve vězeňství se překrývají se vzděláváním příslušníků Ministerstva vnitra, do jehož působnosti vězeňství patřilo. V roce 1993 byl zřízen Institut vzdělávání na půdě Střední policejní školy MV v Brně. Jako samostatné vzdělávací zařízení začal pracovat v roce 1996, kdy byla ukončena jeho činnost v Brně a byl definitivně přemístěn do Stráže pod Ralskem. V roce 1995 se konstituovalo i pracoviště Institutu vzdělávání v Kroměříži a v roce 2000 se Institut vzdělávání rozšířil o další elokované

pracoviště v Praze, kde vznikl Kabinet dokumentace a historie Vězeňské služby ČR (<http://www.ivvs.cz/index.php?m=4>).

### **3.2 Program celoživotního vzdělávání**

Program celoživotního vzdělávání pracovníků Vězeňské služby vznikl roku 1995. Celoživotní vzdělávání je chápáno jako cílevědomá, plánovitá a všestranná kultivace každého jednotlivce pracujícího ve Vězeňské službě, stále se zvyšující jeho vzdělanostní a morální úrovně. Je tvořen osmi stupni:

- základní vzdělání (nástupní kurzy a školení pro všechny nové pracovníky)
- systematické školení včetně pravidelného přezkušování znalostí, jež probíhá v organizačních článcích Vězeňské služby v rámci programu služební odborné přípravy formou řízeného samostudia, zvyšování fyzické kondice a dovednosti v sebeobraně
- studium na civilních středních školách
- studium na vysokých školách a postgraduální studium
- systém rozšiřovacích a specializačních kurzů dle katalogu funkcí ve Vězeňské službě, působení pracovníků Vězeňské služby na středních a vysokých školách formou přednáškové, konzultační a publikační činnosti, vedením diplomových prací apod.
- vzdělávání managementu Vězeňské služby z programu PHARE.

Vize vzdělaného pracovníka Vězeňské služby, je spojena i s požadavkem přísného dodržování zásad profesní etiky, uvědomění si postavení svého i kolegů na pracovišti, ale také vědomí možnosti ztráty prestiže a společenského postavení, což by mělo působit na prevenci kriminality pracovníků Vězeňské služby.

### **3.3 Kabinet dokumentace a historie Vězeňské služby České republiky**

Kabinet dokumentace a historie Vězeňské služby České republiky (dále jen „Kabinet“) byl zřízen Rozkazem ředitele správy Sboru nápravné výchovy České republiky č. 26/1992, o zřízení a činnosti Kabinetu dokumentace a historie Sboru nápravné výchovy České republiky (dále jen „SNV ČR“) se záměrem, aby sloužil

vězeňství jako celku. Jeho prvotním úkolem v roce 1992 bylo soustředit historicky významné materiály (tj. písemnosti, fotografie a reálie) dokumentující vznik a vývoj českého vězeňství, s cílem zabránit jejich případnému zničení nebo ztrátě a využít je k poznávání minulosti českého vězeňství a ke zpracování nové koncepce vězeňství v duchu Evropských vězeňských pravidel a historických tradic. Zřízením Kabinetu byly vytvořeny podmínky k vyrovnání se s totalitní minulostí v českém vězeňství. Z těchto důvodů bylo plnění úkolu Kabinetu svěřeno do působnosti sekretariátu ředitele SNV ČR (sbor nápravné výchovy), což umožnilo spolupráci s jednotlivými organizačními články SNV ČR (ústavy pro výkon vazby a ústavy pro výkon trestu odnětí svobody), která byla nezbytná k plnění stanovených úkolů. Postupně byla navázána spolupráce Kabinetu s archívy, památníky, knihovnami, příslušnými vědeckovýzkumnými pracovišti, organizacemi bývalých politických vězňů a Úřadem pro dokumentaci a vyšetřování zločinů komunismu Policie ČR.

Výsledkem činnosti Kabinetu v letech 1992-1999 bylo soustředění historicky významných materiálů a instalace vybraných exponátů, dokumentujících vývoj zacházení s vězni na území České republiky v Památníku Pankrác. Vedle této stálé expozice byly realizovány dvě dočasné výstavy na téma: „Ústavy pro mladistvé provinilce na území Čech, Moravy a Slezska“ (Kroměříž, 1996) a „František Josef Řezáč - reformátor vězeňství a školství 19. století“ (Praha, 1997 a Kroměříž, 1998, IV VS Stráž pod Ralskem, 2002). Dále byly zpracovány Stručné dějiny českého vězeňství do roku 1945 a připraven ideový návrh na zřízení Plakety a Medaile Vězeňské služby. Na základě rozvíjející se spolupráce se subjekty mimo Vězeňskou službu se Kabinet ujal úkolu vyhledávat a poskytovat informace o minulosti českého vězeňství v rámci plnění zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím. V letech 1999 - 2002 se Kabinet podílel ve spolupráci se Slezským ústavem Slezského zemského muzea v Opavě na vědecko-výzkumné činnosti v rámci tříletého státního grantu na téma: „Retribuční vězni a české vězeňství v letech 1945-1955“.

Vzhledem ke skutečnosti, že od roku 1997 je činnost Kabinetu spojována s pravidelnou výukou posluchačů nástupních kurzů Institutu vzdělávání, rozhodla generální ředitelka Vězeňské služby s účinností od 1. 9. 2000 o začlenění Kabinetu do organizační struktury Institutu vzdělávání. Organizační začlenění Kabinetu upravuje nařízení generální ředitelky Vězeňské služby č. 36/2002, kterým se vydává organizační řád Institutu vzdělávání a nařízení č. 16/2003, kterým se vydaný organizační řád

pozměňuje. Kabinet má postavení samostatného oddělení se sídlem v Praze. V návaznosti na nové organizační podmínky, obsahové změny v činnosti Kabinetu a k prohloubení jeho spolupráce s organizačními jednotkami Vězeňské služby a příslušnými externími subjekty bylo vydáno nařízení generální ředitelky Vězeňské služby č. 43/2000, o zřízení a činnosti Kabinetu dokumentace a historie Vězeňské služby a nařízení č. 42/2002, kterým se mění a doplňuje předchozí nařízení (Historická penologie, č. 1/2003, s. 3).

Úkolem kabinetu je zejména vyhledávat, získávat a evidovat (katalogizovat) písemné dokumenty, obrazové materiály a jiné reálie, dokumentující historii českého vězeňství, tyto uchovávat, využívat při výuce posluchačů Institutu vzdělávání a poskytovat je k dalšímu využití. Kabinet spravuje a doplňuje sbírkový fond dokumentující vývoj zacházení s vězni na území České republiky, instalovaný v Památníku Pankrác a zabezpečuje jeho využití ke studijním a pietním účelům v rámci Vězeňské služby, meziřesortní a mezinárodní spolupráce. Kabinet se podílí na vědeckovýzkumné činnosti v oblasti historie vězeňství a penologie a na prezentaci výsledků formou publikační činnosti, odborných seminářů a konferencí v rámci Vězeňské služby, meziřesortní a mezinárodní spolupráce (Nařízení generální ředitelky Vězeňské služby č. 43/2000).



Organizační schéma Kabinetu dokumentace a historie

### 3.4 Osobnost spojená s historií vězeňství

V září roku 2010 uplynulo 36 let od chvíle, kdy PhDr. Aleš Kýr spojil svůj profesní život s vězeňstvím. Ve věznici začal získávat první praktické zkušenosti, když

se podílel na rozvoji moderních metod zacházení s vězni. V té době již sedmým rokem fungoval Výzkumný ústav penologický pod vedením doc. PhDr. Jiřího Čepeláka, CSc., jenž svou autoritou podporoval zájem mladých kolegů ve věznicích o další rozvoj teoretických znalostí a dobře věděl, že ve spolupráci s nimi a jejich prostřednictvím bude možné nové potřebné věci realizovat v praxi. Zde v dalším studiu zaměřeném úzce na vězeňství Aleš Kýr pokračoval. V roce 1985 pracoval v tehdejší řídicím a administrativním centru vězeňství v Praze, kde měl příležitost bohatě uplatnit své sociologické a pedagogické vzdělání i čerstvé zkušenosti z praxe a z pozice analytika získával ucelený pohled na organizaci a řízení vězeňství jako svébytné součásti resortu justice. Aleš Kýr působil jako ředitel sekretariátu generálního ředitele Vězeňské služby. Z této pozice měl příležitost iniciovat, naplánovat a také organizačně zabezpečit řadu úkolů, bez nichž by později naše Vězeňská služba mnohem obtížněji hledala cestu „do Evropy“. Počátkem 90. let se zajímal o zahraniční zkušenosti se zacházením s psychicky nemocnými delikventy. Tento úkol byl pro složité kompetenční meziresortní debatě zdárně završen až v roce 2008 vydáním Zákona o výkonu zabezpečovací detence. Aleš Kýr v roce 1991 inicioval vznik Kabinetu dokumentace a historie Vězeňské služby a získal pro něj osobu s velkým rozhledem, doc. PhDr. Jana Uhlíka, CSc. Na první mezinárodní konferenci v Kroměříži roku 1994 byla historie českého vězeňství prezentována a tato se stala základem expozice Památníku dislokovaném ve Vazební věznici Praha – Pankrác. Po odchodu doc. Uhlíka se Aleš Kýr ujal osobně péče o vědecký rozvoj historiografie Vězeňské služby. V roce 2000 se stal vedoucím Kabinetu dokumentace a historie, který byl od 1. září téhož roku organizačně začleněn do Institutu vzdělávání.



## *Praktická část*

### **4. Výzkum činnosti Kabinetu dokumentace a historie**

#### **4.1 Cíl výzkumu**

Za cíl praktické části bakalářské práce jsem zvolila srovnání dvou názorů na funkci a výsledky působení Kabinetu dokumentace a historie. Prvním osloveným byl PhDr. Aleš Kýr, vedoucí kabinetu dokumentace a historie, druhým byl pak PhDr. Ondřej Hladík, dokumentátor téhož ústavu. Rozhovor byl rozdělen na tři hlavní tematické okruhy. První okruh byl zaměřen na popsání předmětu působení Kabinetu a jeho publikační činnosti. Okruh druhý pak mapoval spolupráci s veřejným sektorem, zejména prezentaci historie vězeňství veřejnosti. Poslední, třetí okruh, jsem zaměřila na zjištění osobních motivací, které vedly dotazované k rozhodnutí sepnout své životy právě s tímto povoláním.

#### **4.2 Použitá metoda výzkumu**

Pro pestrost a srovnatelnost názorů jsem si pro strukturovaný rozhovor zvolila hned dva pracovníky Kabinetu. Pro lepší přehlednost a srovnatelnost názorů, jsou v bakalářské práci odpovědi obou dotazovaných hned pod sebou. Čtenář si tak může rychleji udělat obrázek o tom, jak se odpovědi liší v souvislosti s věkem či zkušenostmi dotazovaných. V práci je použita doslovná citace.

PhDr. Aleš Kýr, vedoucí Kabinetu dokumentace a historie, 64 let

PhDr. Ondřej Hladík, dokumentátor Kabinetu dokumentace a historie, 35 let

#### **A. Kabinet a jeho historie – předmět bádání – publikační činnost**

##### **1. Jaká je podle Vás nejdůležitější úloha Kabinetu dokumentace a historie? Jak se jeho role ve vězeňství v průběhu historie měnila?**

PhDr. Aleš Kýr

*Nejdůležitější role je a dlouho i bude poučení z minulosti. Od roku 1939 se vše kazilo. Když válka skončila v roce 1948 a zejména v roce 1953 se vše přepracovalo*

podle sovětského vzoru. To, co se vytvořilo předtím, se zahodilo jako nepotřebný. Ve výkonu vazby se prosazovaly takové podmínky, aby přinutily k žádoucím výpovědím a ve výkonu trestu se oficiálně užíval termín třídní výkon trestu. K určitým dílčím změnám dochází v roce 1965, kdy byl vydán nový zákon o výkonu trestu. Naděje do budoucna byla OSN. Pak přišla okupace Československa, v roce 1979 dopadlo kladivo normalizace na vězeňství. Po roce 1965 vznikali vězeňští specialisté pod vedením docenta Čepeláka. Dávali záruku, že způsoby zacházení budou směřovat k odbornosti. V roce 1980 nastává stagnace až do roku 1990. Řada specialistů odešla a ti, co zůstali, nemohli plnohodnotně pracovat. Protože se bralo v úvahu vzdělávání u mladistvých, pracovní výchova se zdůrazňovala. Další reforma byla v roce 1990 po první amnestii prezidenta Václava Havla a základem reformy se stala nová Koncepce českého vězeňství. Koncepce vycházela z přehodnocení dosavadního vývoje. Snažili jsme se vrátit k tomu, co nám zanechal výzkumný ústav penologický. Myslím si, že na počátku 90. let se ukázala velká potřeba studovat minulost. Český stát je tady dostatečně dlouho, abychom vycházeli z vlastních zdrojů a nemuseli opisovat evropské vězeňské pravidla. Jako byl Jan Ámos Komenský, František Josef Řezáč. V roce 1992 vznikl Kabinet dokumentace a historie. Kabinet měl napomáhat vyrovnat se s totalitní minulostí. Vyrovnání mělo tři úrovně, první byla potrestání viníků justice, za tímto účelem byl vybudován Památník Pankrác. Minulostí se zabývá pouze kabinet a zabývá se poučováním veřejnosti. Klademe důraz na zacházení s vězni. Pro náš stát vznikl v 10. století. Sledujeme vývoj od nejstarších dob. Zdůrazňujeme zacházení s vězni. Hovoříme spíše o historické penologie nebo historické penitenciaristice. To má do budoucna perspektivu. Působení se neomezuje pouze na badatelskou činnost. Informace předáváme ve formě přednášek, publikujeme časopis Historická penologie, osvědčili se nám i výstavy – Věznice Mírov, Pankrác, Valdice a v nejbližší připravujeme výstavu v Plzni. Pomáháme motivovat pracovníky vězeňské služby. Navázali jsme kontakt s právníckou fakultou, kde studenti již třetím rokem nacvičují scénky z minulosti a my podáváme poradenskou činnost, kde i zapůjčujeme výstroj a předměty z minulosti. Poskytujeme informační činnost dle zákona č. 106/1990 Sb. Podávání informací se týká i těch, kteří zemřeli ve výkonu trestu a rodina neví, kde se dodnes nachází. Pátráme i po ostatcích, kde by asi mohli být. To je informační činnost a dále děláme poradenskou činnost, např. při natáčení filmů, při televizních inscenacích, rozhlasových pořadech, které se týkají vězeňství. Nedávno jsme spolupracovali na filmu Lidice, s režisérkou Alice Nellis. Potřebovali vědět, jak to vypadalo v Protektorátu, jaké byly

interiéry, jaké byly způsoby chování, oblečení vězňů. Toto máme nastudováno z předpisů. Je to docela zábavné. Člověk musí mít vztah ke sběratelství. Sběratelství, a to všechno dlouho trvá. A když to zasadíte jako kamínek do mozaiky, tak z toho máte velkou radost a ještě když potěšíte někoho druhého, tak z toho máte daleko větší radost. My, co jsme tady všichni, tak máme vztah ke všemu, ať už ke sběratelství, když někde něco najdeme, co se týká vězeňství, tak to koupíme třeba i za své peníze a je nám v podstatě jedno, kolik to stojí. Krom sbírkových darovaných věcí tu máme i věci, které jsme si koupili a používáme je na výstavy. Máme tu např. oblečení dozorcůho personálu z 50. a 70. let. Já si myslím, že Kabinet má hodně práce i do budoucna. Když mluvíte s mladými lidmi a mluvíte konkrétně a oni se vás zeptají, jaké bylo funkční a hodnotní označení a když jim to zodpovíte, tak je upoutá ta doba a potom chtějí o té době vědět víc a potom se dostanete i k těm penitenciárním problémům a opravdu ti naši předkové za první republiky to řešili s přehledem, což si myslím, že by bylo potřebný nejenom v současné době, ale i do budoucna, ta neformální autorita. Což v současné době tak není, že ano? Mohlo by být, tu autoritu si dělá každý sám. Já jim vždy říkám, že nejdůležitější vlastnost je, kdo pracuje s vězni, je trpělivost. Ti, kteří jsou netrpěliví, tak výsledek té práce se nedostaví hned, déle to trvá, ale pak to má tu delší trvanlivost. Když už se jednou takhle uvede, ať už je to vychovatel nebo dozorce, tak jak se mění vězni a otáčí se pořád dokola, tak si utváří image a může si vytvořit image jako spravedlivý a silný dozorce, myslím tím jako v tom morálním slova smyslu, nebo jako slabý, nespolehlivý a vězni si tyto informace předávají. A o tom je ta služba. Takhle já to říkám studentům, něco vím ze své zkušenosti, něco vím od pamětníků, něco od svých předchůdců. A když to takhle dávám dohromady, tak z toho vždy vyjde něco zajímavého. Vlastně historická penologie je takovým obrázkem naší badatelské činnosti. Snažíme se tam dávat to, co považujeme za zásadní problém a snažíme se tomu dávat takovou formu, která by byla trošku přitažlivá. Kolegyně Kafková teď mapuje cestu ke generálnímu ředitelství, která začíná Rakouskem - Uherskem v roce 1865, od této doby se posunuje dál a dál. Myslím si, že to, co dává dohromady, by bylo pro studenty problemické. Získávat informace samostatně, ale hlavně věci vybrat a dát dohromady. Když nemáte zkušenosti s vězeňstvím, tak se vám to začne vše rozbíhat a je potřeba držet hlavní linii a ve všech obdobích jít po stejných problémech nebo zásadních problémech.

PhDr. Ondřej Hladík

*Role jsou v podstatě dvě. Role interní, tzn. uvnitř vězeňské služby a role směrem k veřejnosti. Role interní vychází z toho, co máme v plánech práce a tak podobně. To znamená snažit se co nejvíc působit na naše zaměstnance, ať už na příslušníky nebo civilní zaměstnance v rámci jakési historické osvěty, aby měl nějaký zájem, což nebývá pravidlem. Zájem o historii vězeňství. Protože člověk poučený o historii by se měl být schopen vyhýbat jakýmsi chybám, které se v historii objevily, řešili a naopak na tom stavět a vycházet z toho. Směrem k veřejnosti je to dost podobné. Osvěta vůči veřejnosti v rámci historie vězeňství a ukázat, že např. v 70. a 80. letech nebylo jen to špatné vězeňství, které týralo politické vězně, ale také existovali lidi, kriminální, s kterými bylo potřeba pracovat. Který bylo potřeba trestat a tak podobně. V podstatě taková osvěta vůči lidem. Kabinet existuje krátce, takže se jeho role ještě nestačila změnit.*

## **2. Které osobnosti v historii (i současnosti) podle Vás ovlivnili vězeňství a jeho dnešní podobu?**

PhDr. Aleš Kýr

*Byl bych rád, kdyby to byla první republika. Nestorem českého vězeňství je František Josef Řezáč, ale nechtěl bych, aby vedle něho zanikla velmi užitečná činnost Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského. To byl první ženský vězeňský personál. Ještě v 19. století nebylo možné, aby slušná žena šla pracovat do vězeňství. Tato práce byla považována za nečistou práci. V roce 1854 převzaly ženskou trestnici na Hradčanech, jely na stáž do Rakouska, vrátily se zpět do Prahy a roku 1857 převzaly Valdice, v roce 1858 Mírov, a když po nějaké době odešly, daly tomu řád. Začaly se řádně stravovat, vystrojovat, práce se zajišťovala, daly tomu charakter ústavního života. Doktor Emil Lány, který za první republiky byl pověřen organizací a správou vězeňství a v roce 1928 byl československým delegátem v mezinárodní komisy pro vězení, za jeho součinnosti byla vypracována první mezinárodní vězeňská pravidla. A dále pak ze 70. let, nebo konce 60. let, doktor Novotný a doktor Jiří Čepelák. Doktor Novotný v roce 1968 napsal velice zajímavou knížku, tenkrát první toho druhu. Zabývala se vězeňstvím a v roce 1968 se stal ředitelem Výzkumného ústavu kriminologického. Když přišla normalizace, byl vyhozen a vrátil se na Karlovu univerzitu na katedru trestního práva. Celý život se věnoval problematice trestního práva a vězeňství. Z pozice trestního práva*

*pro tu penologii a penitenciaristiku. A docent doktor Čepelák se této problematice věnoval z pozice pedagogiky, psychologie a sociologie. Takže nebýt těchto osobností, nevím, na co bysme krom evropských vězeňských pravidel navazovali po té revoluci a myslím si, že navazovat by bylo daleko víc problematičtější. Kdežto tady už nějaký ten základ byl a díky výzkumnému penologickému ústavu, který vychoval celou řadu odborníků, bylo možno reálně přikročit k reformě. Když přijeli kolegové ze zahraničí, tak obdivovali, jak jsme se s tím vyrovnali a takovou lepší vizitkou je hodnocení naší koncepce, kterou posuzoval profesor doktor Gonsy, rakouský expert na vězeňství, který pracoval pro radu Evropy. Tak to bylo zadostiučinění. Když ten právní rozbor rady Evropy se velmi příznivě vyjádřil k naší koncepci. Takže nešlo pouze o aplikaci evropských vězeňských pravidel, my jsme hodně pohlíželi po tom, co bylo a co bylo dobré a objevily jsme toho hodně. Jen to bylo zasuto v archivech. Když jsme to vynesli na světlo, tak to ožilo a nás to motivovalo. Protože po revoluci byly nálady, že nic neumíme, že vše bylo vždy špatně, že tady byla jen totalita a to není pravda, český stát je tu už od 10. století. Já jsem si počítal, jak dlouho řídily nebo působily ve vězeňství různé sbory, nejděle tu byly Boromejky. Mají 90. letou tradici. Když jsme dělali reformu, tak jsme vytvořili projekt Řepy, kde se jim vrátil zpátky objekt kláštera, kde zřídily léčebnu dlouhodobě nemocných a v jednom křídle vzniklo oddělení pro vybrané odsouzené ženy v režimu dohled, dozor. My jsme vycházeli z toho, že ten dobrý příklad sester bude vychovávat odsouzené a ukáže našemu personálu, jak se má zacházet a ono to opravdu zafungovalo. Takže navazovat na to, co už vytvořili naši předkové je velice moudré. A když se to vše tak přebralo, přehodnotilo, tak to musí někdo dělat a tady vidím pole působnosti Kabinetu, protože na rozdíl od jiných, řekl bych od velice významných vědeckých pracovišť. My víme, co to vězení potřebuje, protože v tom žijeme a taky jsme sami ve vězení sloužili. My rádi spolupracujeme se všemi vědeckými pracovišti. Oni nás taky zvou na různé konference, kde vystupujeme, např. jak se vyvíjely ubytovací podmínky atp.*

PhDr. Ondřej Hladík

*V určitých dobách byli lidé, kteří ovlivnili vývoj. Samozřejmě nejklassičtější v Čechách byl František Josef Řezáč, o kterém píší skoro všichni v diplomkách a bakalářkách. Když přeskočím do první republiky, která byla nakloněna rozvoji vězeňství, tak tam těch osobností je velké množství. Například právníci, tedy pracovníci*

*Ministerstva spravedlnosti. Vězeňský odbor, který měl na starosti vězeňský orgán, v období vzniku českého státu JUDr. Solnař a JUDr. Lány, kteří podnikali studijní cesty po evropských zemích dlouhá léta až do roku 1924. Ti studovali vězeňský evropský systémy, co kde fungovalo, co nefungovalo, co se osvědčilo a co by se hodilo a nehodilo u nás a proč to prospělo k rozvoji vězeňství. Dále zmíním některé ředitele věznic. Například doktor Kočí z Plzně, humanistický vzdělanec, případně ředitel Jindřich L. Janeček, začínal jako vězeňský učitel ve Valdicích. Byl ředitelem ústavu pro mladistvé, kde rozvíjel práci s mladistvými. V roce 1938 se přesunul do Valdic s mladictvími, kam se přesunuli i choří vězni z Mírova. To jsou lidi, kteří přispívali v rámci své vzdělanosti k tomu, jak se vězeňství formovalo. A pak zmíním hodně důležitou osobu, a to byl docent doktor Čepelák, který byl v čele penologického výzkumného ústavu. Snažili se v rámci výzkumů přispět k rozvoji vězeňství, podle toho jak by mělo vypadat.*

### **3. Je nějaké období nebo téma ve vězeňství, které není dostatečně prozkoumáno a zdokumentováno?**

PhDr. Aleš Kýr

*Začínáme tím moderním vězeňstvím, když si vezmete, že nejstarší věznice vznikaly v pol. 19. století, když se zaváděl progresivní výkon trestu, od nejpřísnějších opatření, která jsou postupně uvolňována, k vzdělávání, zájmové činnosti, sportovní až k těm tak zvaně přechodným ústavům, které se využívaly k ověření sebekázně a důvěry k odsouzenému. Přechodné ústavy byly mimo objekt věznice, bylo to takové ubytování, vězeň chodil do práce, musel se vracet, když selhal, tak šel do věznice. Měl daleko větší vyhlídky na podnět k propuštění. Takže již v té 2. pol. 19. století se začal využívat progresivní systém. To bylo utváření tohoto systému. První republika, to byly moderní základy, které čerpaly z toho, co bylo ve světě nejlepší. Potom je období, kdy zavládla taková ta rasová doba v nacistickém vězeňství, to bylo období nacistické okupace. Potom je období třídní msty po roce 1948. Pak bylo období od roku 1965, pokus o rozvíjení odbornosti. To skončilo v normalizaci. A potom už je období nové koncepce českého vězeňství po roce 1993. Já nemůžu říct, že bysme měli něco dokončeno. Nesoustředíme se pouze na jedno období. Když máme záběr na více období, tak je to takové pestřejší. Ve všech obdobích je badatelský prostor.*

PhDr. Ondřej Hladík

*V podstatě všechny. Samozřejmě jsou období, kterými se lidi zabývají víc, ale jsou i období, které zpracované nejsou. Například jsem nedávno dělal perzekuce v rámci společnosti, s tím, že vězeňství je potom finální organizací, která řeší perzekuované osoby. To jen dokresluje to, že i období, které se zdají být zdokumentovány, zdokumentovány nejsou. Třeba 70., 80. léta to není zdokumentováno vůbec. Z válečného období jsou hodně zpracovány koncentrační tábory. Zpracována je daleko více německá justice, než česká a mohl bych pokračovat...*

**4. Které z historických období ve vězeňství je dle Vašeho názoru „otevřenou záležitostí“?**

PhDr. Aleš Kýr

*Viz odpověď k otázce číslo 1, 2 a 3.*

PhDr. Ondřej Hladík

*Dalo by se stavět na první republice, která přinesla, teda z počátku přejala rakouský trestní zákony, který nebyly úplně špatný. Protože náš národ není úplně přesný, jako Rakousko – Uherský. Stavělo na nich a přinášelo nové zákony, zákon o vězení mládeže a tak. Stavělo na humanizaci a převýchově, později nápravněvýchovná činnost. Tady by se, podle mě, dala hledat inspirace.*

**5. Je pro historii vězeňství důležité pracovat i s konkrétními životními příběhy nebo pouze pojímat skutečnosti v obecné rovině?**

PhDr. Aleš Kýr

*Viz odpověď k otázce číslo 1, 2 a 3.*

PhDr. Ondřej Hladík

*Zpracovává-li se jakýkoli téma, ať je to o vězeňství nebo mimo, tak vždy je důležitý mít přehled, co se z celkového hlediska dělo, jak probíhaly politické dějiny, ale to jsou potom právě pak ty problémy s různými oborami, jako jsou sociální dějiny, historické dějiny, hospodářské dějiny, mikrohistorie, každý je zaměřen na svůj obor.*

*Například historičtí antropologové, ti přemýšlí o tom, když jel vlak do Vídně, jestli podávali párky nebo co vlastně podávali. Je pěkné znát politickou historii, ale co ti lidé, kteří politiku nedělali? Který žili ty své normální životy a jsou nedílnou součástí dějin. Je důležité znát jejich život, nestačí nám to, kde kdy bude válka a kdy ne. Například mikrohistorie, která je součástí historické antropologie, která se zabývá konkrétními osudy, určitými obcemi a na příkladech chování lidí se snaží dokládat a hledat společenské modely. Odspoda, ne odzola. Důležitý je přehled z obou stran. Potřeba je vědět a umět pracovat s velkými teoriemi, tak i s malými.*

## **6. Jaké zdroje pro svou práci využíváte?**

PhDr. Aleš Kýr

*Viz odpověď k otázce číslo 1, 2 a 3.*

PhDr. Ondřej Hladík

*Základ je archiv, archivní výzkum. Musím mít nastudováno co se dá a pak můžu stavět teorie o tom, jak k určitému případu přistupovat. Základ pro mě je pečlivý precizní archiv, tzv. heuristika.*

## **7. Jaký je Váš názor na zrušení oddělení vědecko-výzkumné činnosti, která též patřila pod Institut vzdělávání VS ČR? Mělo by se toto oddělení znovu zřídit?**

PhDr. Aleš Kýr

*Oddělení vědecko-výzkumné činnosti to byl jakýsi minimální požadavek. My jsme po revoluci, taková skupinka nadšenců, chtěli obnovit Výzkumný ústav penologický. Jenže v té době řešilo Ministerstvo spravedlnosti otázku, jak naloží s Výzkumným ústavem kriminologickým, který byl pod generální prokuraturou, a když se generální prokuratura rušila a vznikala státní zastupitelství, tak to museli nějak začlenit, takže zřídili výzkum pro kriminologii a sociální prevenci při Ministerstvu spravedlnosti. Základem byl bývalý výzkumný ústav kriminologický a zřídili i penologické pracoviště. Takže nebylo na pořadu dne zřizovat další vědecko-výzkumné pracoviště, i když si myslím, že by to nebylo od věci, protože zákon č. 555/1992 Sb. ukládá Vězeňské službě nejenom vycházet z vědeckých poznatků, ale provádět penologický výzkum. Takže si myslím, že si Vězeňská služba toto mohla zřídit. V tom ústavu jsme spatřovali dvě*



*částí. Sekci, která by se zabývala historickou penologií a penitenciaristikou a další sekce, která by se zabývala soudobou penologií. Zarazili to peníze. Ono se lehce něco zruší, ale těžce se obnovuje. Kdyby tenkrát penologický ústav zrušen nebyl, tak si myslím, že by po revoluci rozkvetl.*

PhDr. Ondřej Hladík

*Každá instituce by měla mít výzkumné instituce řešící problematiku, čím se zabývá. I vězeňství by mělo mít svoji instituci, která bude dělat naplno penologický výzkum. Věci, které jsou důležité při tvoření koncepce vězeňství pro další léta. Měli by sloužit jako poradní orgán at' už pro ministerstvo spravedlnosti, tak pro vězeňství. Je samozřejmě hodně důležitý a záleží na formě.*

#### **8. Co považujete za největší úspěch, kterého Kabinet dokumentace a historie dosáhl?**

PhDr. Aleš Kýr

*Že jsme dožili dodnes, protože kdyby kabinet neprodukoval to, co je užitečné pro Vězeňskou službu, tak už by asi dávno zanikl. To je důkaz toho, že Vězeňské službě dokážeme něco poskytnout a Vězeňská služba nám to dává najevo tím, že s námi počítá.*

PhDr. Ondřej Hladík

*Měl bych to měřit tím, že úspěch by měl být vidět i v zahraničí, pak to je největší úspěch vypátrání urny Esterházyho, který byl prvorepublikový politik, potom byl za války byl součástí politické reprezentace slovenského štátu. Dodnes se dohadují, co by, zda humanista, nebyl a jestli teda, tím, že se postavil proti transportům židů do koncentračních táborů. Konec konců to opravdu udělal. A jestli ho oslavovat nebo jestli to byl světlý moment, protože jinak protižidovskou politiku zastával. To jsou takové věčné dohady. Podle mě je dost významná osobnost. Po válce byl zatčen v rámci retribučních záležitostí a vězněn na Mírově, kde zemřel. A de facto se ztratil. Pátrání probíhalo mnoho let 10-15 let a probíhalo na mezinárodní úrovni. Rodina Esterházy, je maďarskou šlechtou, měli rozsáhlé majetky v Uhrách a na Maďarskou politiku mají určitý vliv, protože je tradiční rodinou maďarské historie. Proto pátrali, kde je jejich příslušník rodu, kde skončil. Věděli jsme, že zemřel na Mírově, zpopelnili ho a urna, je*

*někde a nevědělo se kde. Na Mírově byl vězeňský hřbitov a tam na pamětní desce byla zmínka, právě o Esterházym. To není ale pravda. Výzkumem proběhlo pátrání po kremačních knížkách Olomouc, nakonec jsme se dopátrali k číslu urny a věděli jsme, že existovali urny, které byly shromažďovány ve Strašickém krematoriu a pak převezeny do uložistě na Pankrác a ty, které nebyly zničeny byly hromadně zahrabány v Motole. Dodnes se na tom pracuje dál, a zjišťuje se podle archiválii, kdo je v jaké urně. Protože to se neví, v podstatě do nedávna nevědělo. Teď už se to blíží ke konci, už se poměrně o hodně lidí ví a tímhle způsobem se podařilo najít Esterházyho. Což mělo právě dozvuky v Maďarsku. Já jsem pak zcela náhodou na internetu našel nějaký maďarský časopis, kde se psalo o našem Kabinetu a o tom jak jsme našli urnu. Takže z hlediska mezinárodního je tohle takové nejvýznamnější.*

## **9. Jakým směrem by se měl Kabinet dokumentace a historie ubírat v následujících letech?**

PhDr. Aleš Kýr

*Všemi směry, které byly naznačeny. To znamená publikační činnost, informační činnost, spolupráce při organizování výstav, spolupráce, i pokud jde o další formy, jak jsem se zmiňoval při natáčení, atd. a hledat takové formy, který by co nejvíce oslovovaly a přitahovaly. Protože pokud bychom zůstali u té suché historie, tak to není to, co bychom potřebovali. To se musí oživit, aktualizovat. Na jedné straně to není tak složité, protože problémy, které má dnes Vězeňská služba jako jsou útěky, materiální podmínky, zaměstnávání, sebevraždy, to měli naši předkové taky. Rozdíl je v tom, že technika pokročila, ale lidský subjekt zůstává pořád stejný. Úspěch spočívá v tom, osvojit si to, co už tu jednou bylo a když už něco vymyslím, tak aby to bylo opravdu něco nového a odborného a ne, aby to bylo ještě horší, než to, co vymysleli před 100 lety. Respektovat to dobré z minulosti a snažit se to obohacovat něčím novým. A to musíme naučit nově rostoucí. K tomu slouží Institut vzdělávání.*

PhDr. Ondřej Hladík

*Pokračovat v práci a otevírat se, podle mě, víc veřejnosti. Ono se hovoří o rozsáhlých plánech ve třech lidech v podstatě nedá. Velké plány nemáme. A v podstatě neplánujeme velké budování vědeckého pracoviště.*

**B. Spolupráce s veřejným sektorem – prezentace historie vězeňství – pietní akce,  
dny otevřených dveří, památník na Pankráci**

**1. Jaký byl hlavní podnět pro vytvoření expozice na Pankráci? Co by si měl návštěvník „odnést“ z této expozice?**

PhDr. Aleš Kýr

*Já bych to řekl asi takhle, ta expozice má dvě části. Část historickou a část pietní. Tu historickou využíváme pro naše zaměstnance a pracovníky resortu, především jako učební pomůcku a právě na této učební pomůcce se daří celkem dobře ilustrovat naše tradice a reformy. Ale ten památník má i část pietní, která oslovuje sama o sobě. Když návštěvník na sebe nechá působit ten prostor, tak to vnímá, ty hrůzy. Já to vždy uzavírám tím, že památník není pouze dokumentací minulosti, ale že je vážným varováním do budoucna. Justiční prostředky včetně vězeňské musí sloužit k ochraně občanů před kriminálními pachateli a tyto prostředky se nesmí dostat do rukou politických fanatiků.*

PhDr. Ondřej Hladík

*Expozice existovala již v 60. letech. Pak byla rekonstrukce, někdy v 80. letech. Samozřejmě tam nebyla expozice o vězeňství. Ale expozice vypadala tak, že tam byl komunistický válečný odboj. Pietní místo existovalo jako dnes, ale expozice byla přizpůsobena tehdejší potřebám. Po roce 90. bylo potřeba „překonceptovat“ památník. Podle mého názoru by si lidé měli uvědomit nebezpečí totalitárního státu v rámci vězeňství a snadná zneužitelnost a pravidelná zneužívání totalitárního státu k represím svých protivníků. Možná i k likvidaci.*

**2. Kabinet dokumentace a historie se organizačně podílí na pietních a pamětních akcích. Myslíte si, že veřejnost dostatečně projevuje zájem o takové akce? Z čeho pramení takové postoje?**

PhDr. Aleš Kýr

*Akce má na starosti organizačně vedení věznice a to je ředitel. My jsme se snažili, aby na tyto akce nechodili pouze zástupci různých institucí a organizací, ale aby chodili i školáci a na těchto místech, kde se odehrály hrůzy, tak aby to tam dokázali zažít.*

*Myslím si, že se to daří. I když se tyto akce konají většinou sobotu, těžko lze nařídít škole, aby přišli na nějakou akci, tak tam chodí skauti. To si myslím, že plní svůj účel. Jinak zájem o Pankrác je větší, než může věznice unést.*

PhDr. Ondřej Hladík

*No, co je veřejnost? Existuje mnoho druhů veřejnosti. Existuje běžná veřejnost, která o tom zpravidla nic neví a vůbec jí to nezajímá. Pak existuje poučená veřejnost, to je zajímavá skupina lidí, protože jsou zapálení do svého problému a na příklad se tomu věnují 20 let. Mají přehled i zájem. A pak je odborná veřejnost, která se zabývá určitým obdobím.*

### **C. Z pohledu historika -osobní motivace**

#### **1. Co Vás přivedlo ke studiu historie vězeňství?**

PhDr. Aleš Kýr

*Já jsem vystudoval sociologii, a zajímala mě historická sociologie, to znamená analýza společnosti, analýza struktur společenských procesů do minulosti. Když jsem pokračoval, to už jsem pracoval ve vězeňství jako pedagog, v postgraduálním studiu na Karlově univerzitě, kde jsem vystudoval penologii a penitenciaristiku. V postgraduálním studiu jsem se specializoval na penologii. Když jsem dal dohromady sociologii, penologii, patologii a historickou sociologii, tak z toho byla historická penologie. Takže já se nepovažuji za klasického historika, ale za historického penologa. To je má parketa.*

PhDr. Ondřej Hladík

*Jako archivář jsem začal dávat dohromady fond, dnes už ho tu nemáme, odbor vnitřní ochrany správy Sboru nápravné výchovy, který spadal pod zákon č. 107/2002 Sb., kdy šlo o zpřístupňování písemností z bývalé státní bezpečnosti. Já jsem to dával dohromady, abychom vyhověli. Vždy mě zajímala historie.*

## **2. Které téma je pro Vás „srdeční záležitostí“?**

PhDr. Aleš Kýr

*To je jako když se zeptáte rodičů, kteří mají pět dětí, které dítě mají nejraději. Je to velice těžké. Každé období je něčím zajímavým, je to přínos. Nemůžu říct, že bych se zabýval něčím konkrétním. Třeba i období 50. let je období velice tragické. Tak pro to poznání a poučení je velice důležité, ale dokážu si představit, kdyby se o tom nemluvalo, nepsalo, nerozebíralo, tak jak by se časem ve vězeňství objevovaly praktiky, které by naoko vypadaly velice efektní a vlastně by to byly praktiky těch 50. let. Myslím tím z hlediska zacházení s vězni bez náležitého vysvětlení, poučení jen na základě příkazů, zákazů. Takže aby toto nebylo, musíme o tom přednášet. Toto období nemám rád.*

PhDr. Ondřej Hladík

*K tomu se teď bohužel už moc nedostanu, ale tak třeba se k tomu ještě někdy dostanu jsou raněnovověký kriminály a soudnictví, vězeňství, městský práva v raném novověku v Čechách. Konkrétně to zaměřím do doby předbělohorský, to znamená 16. století. To by mě bavilo asi nejvíc.*

## **3. Jakým tématům byste se chtěl v následujících měsících či letech věnovat?**

PhDr. Aleš Kýr

*Je toho hodně, ale jak říká historik, témat je mnoho a badatelů je málo. Když chcete dát dohromady nějakou syntetickou práci, musíte mít oporu v nějakých analytických pracích. Kabinet už něco za sebou má, chtěli bychom vydat nějakou učebnici, penologickou učebnici. Uspořádat ji chronologicky. Dílčích věcí je hodně.*

PhDr. Ondřej Hladík

*Je spousta věcí, např. justiční statky, perzekuce. Záleží na tom, co se objeví dál. Člověka napadne nějaké téma při studiu něčeho a najednou si řekne a tohle není a tohle je zajímavý a tohle by si zasloužilo. Pak se taky někdy zjistí, že s tím nedá hnout, protože k tomu už nic není a tak podobně.*

### 4.3 Vyhodnocení

Jak jsem správně předpokládala, na předložené otázky jsem v některých případech dostala dvě zcela odlišné odpovědi. Například v otázce č. 8 se dotazovaní značně liší. PhDr. Kýr považuje za největší úspěch to, že Kabinet nezanikl a může pokračovat ve své dosavadní práci, naopak PhDr. Hladík vidí největší úspěch Kabinetu v konkrétním činu, kterého dosáhli a tento čin jde vidět i v zahraničí. Tento rozpor je, dle mého názoru značnou měrou ovlivněn věkem dotazovaných a s tím související přítomností či absencí vlastního prožitku z tohoto období. Bylo velmi zajímavé sledovat, jak lidé ze stejného pracoviště zaujmají k jednotlivým tématům postoje, které jsou, dovolím si říci, částečně ovlivněné jejich původním profesním zaměřením. Příkladem může být v okruhu C., otázka č. 2. Myslím, že tato nesourodost nebude mít na další rozvoj a vědecké působení Kabinetu negativní vliv, naopak se jedná o další oblast vědění.

Činnost Kabinetu je dle mého názoru velmi důležitá. Vždyť bez jeho pátrání, vydaných publikací či prezentací by veřejnost neměla téměř žádné přímé zdroje vedoucí k objasnění historické penitenciaristiky. Kabinet vyplňuje pomyslné slepé místo ve Vězeňské službě. Jeho činnost je svým způsobem jedinečná. Jsou jedinou státní institucí, zabývající se právě tímto tématem.

## Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo nastínit vývoj historie vězeňství od jeho počátků, popsat jeho utváření a fungování v jednotlivých časových obdobích. Dalším cílem byla snaha zmapovat činnost Kabinetu dokumentace a historie Vězeňské služby České republiky.

Až do konce 18. století neměl lidský život příliš velkou hodnotu a trest smrti byl ukládán za zločiny z našeho pohledu lehké. V tomto období převažoval trest smrti, tělesný trest či uvěznění v hladomorně.

V roce 1787 dochází ke zlomu. Mění se filozofie trestů a dochází k dočasnému zrušení trestu smrti. Prioritním způsobem trestání se stává vězení. V průběhu 19. století se objevuje snaha o zlepšení výkonu trestu. Již nemá charakter pomsty, nýbrž má sloužit k převýchově pachatele. Významným reformátorem této doby byl František Josef Řezáč, který se svou prací zasadil o humanizaci vězeňského systému tím, že prosazoval vzdělávání odsouzených jako způsob jejich nápravy.

Po první světové válce a vzniku samostatného Československa bylo vězeňství na úpadku. V roce 1921 se započalo s přípravou nových právních předpisů upravujících výkon vězeňství a byl rovněž otevřen první vzdělávací kurs pro dozorce. Došlo k prohlubování progresivního systému výkonu trestu, jenž byl založen na postupném zmírňování vězeňského režimu v závislosti na průběhu nápravy trestanců. I když v průběhu trvání první republiky nedošlo ke zrušení trestu smrti, byl využíván velice střízlivě. Tento směr potvrdilo v roce 1934 vydání zákona č. 91, který upřednostňoval ukládání trestu odnětí svobody do 30 let nebo doživotního trestu před trestem smrti.

S propuknutím druhé světové války dochází ke stagnaci a zachovávají se staré úvahy o trestu jako represivním a nikoli nápravném prostředku. V roce 1939 začali němečtí okupanti zřizovat nejen na území našeho státu pracovní, zajatecké, koncentrační a internační tábory pro Židy a Cikány a pracovní výchovné kárné tábory. Státisíce občanů okupovaných zemí tu umírali vyčerpáním, hladem či týráním.

K významnějším změnám ve vězeňství došlo v souvislosti s převzetím moci komunisty v Československu. Podobně jako v dalších zemích východního bloku, i u nás režim nazíral na vězeňství jako na nedílnou součást represivních prostředků vůči vlastnímu obyvatelstvu.

V roce 1967 se stal centrem odbornosti Výzkumný ústav penologický, který založil klinický psycholog doc. PhDr. Jiří Čepelák. Ústav poskytoval vězeňským specialistům řadu terapeutických a diagnostických metod, které se uplatňovaly při zacházení s odsouzenými.

Po roce 1989 prochází vězeňství etapou změn. Hlavním požadavkem reformy českého vězeňství je humanizace trestu odnětí svobody.

Koncepce českého vězeňství do roku 2015 byla přijata v roce 2005. V tomto dokumentu jsou stanoveny strategické cíle, které by měly být naplněny. Bohužel dosažení těchto cílů je podmíněno přidělením nemalých finančních prostředků a jen čas ukáže, zda se v době hospodářské krize a vzhledem k deficitu státního rozpočtu podaří těchto cílů dosáhnout.

V praktické části jsem se věnovala činnosti Kabinetu dokumentace a historie. Jeho úkolem je zejména vyhledávat, získávat a evidovat písemné dokumenty, obrazové materiály a jiné reálie, dokumentující historii českého vězeňství, tyto uchovávat, využívat při výuce posluchačů Institutu vzdělávání a poskytovat je k dalšímu využití. Kabinet spravuje a doplňuje sbírkový fond dokumentující vývoj a zacházení s vězni na území České republiky, instalovaný v Památníku Pankrác a zabezpečuje jeho využití ke studijním a pietním účelům v rámci Vězeňské služby, meziresortní a mezinárodní spolupráce. Podílí na vědeckovýzkumné činnosti v oblasti historie vězeňství a penologie a na prezentaci výsledků formou publikační činnosti, odborných seminářů a konferencí v rámci Vězeňské služby, meziresortní a mezinárodní spolupráce.

Domnívám se, že Kabinet dokumentace a historie má svůj význam nejen v rámci Vězeňské služby, ale i z pohledu celkového historického bádání v našich dějinách. Svou životnost dokládá a podporuje v časopise Historická penologie a svou poradenskou a informační činností.



## Resumé

Tato bakalářská práce je strukturálně řešena a koncipována do dvou částí – teoretické a praktické, ty jsou rozděleny do čtyř kapitol.

První kapitola se zabývá vývojem českého vězeňství a trestu od prvního tisíciletí do roku 1989.

Druhá kapitola popisuje vznik Vězeňské služby a její strukturu. Dále se tato kapitola věnuje Koncepti českého vězeňství do roku 2015.

Třetí kapitola pojednává o historii vzdělávání pracovníků Vězeňské služby, Institutu vzdělávání a Kabinetu dokumentace a historie. V této kapitole je také zmínka o osobnosti spojené s historií vězeňství.

Praktická, čtvrtá kapitola podává stručný pohled na činnost Kabinetu dokumentace a historie a předkládá dva rozhovory s jeho zaměstnanci.

## **Anotace**

Bakalářská práce na téma „Historie české penitenciaristiky“ podává náhled do počátku utváření českého vězeňského systému. Teoretickou část tvoří tři kapitoly, z nichž první je zaměřena na vývoj vězeňství do roku 1989. Druhá pojednává o reformě českého vězeňství po roce 1989 a Koncepci českého vězeňství do roku 2015. Třetí část se věnuje Vězeňské službě, jejímu členění a vzdělávání pracovníků resortu. Čtvrtá část, praktická, je zaměřena na činnost Kabinetu dokumentace a historie a zhodnocení jeho činnosti.

## **Klíčová slova**

Historie, koncepce, penitenciární péče, penologie, reformy, trest, vězení, vzdělávání.

## **Annotation**

Bachelor thesis on "The History of Czech penitentiary" gives insight into the early formation of the Czech prison system. The theoretical part consists of three chapters, the first of which is focused on the prison system until 1989. The second is the reform of the Czech prison system since 1989 and the Concept of the Czech Prison in 2015. The third part deals with the Prison Service, its structure and education sector. The fourth part, practical, focuses on the activities of the Cabinet and the history of documentation and evaluation of its activities.

## **Keywords**

History, concepts, penitentiary care, penology, reform, punishment, prison, education.

## Seznam použité literatury

### Zákony a interní předpisy Vězeňské služby České republiky

1. Zákon č. 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod
2. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících předpisů ve znění pozdějších předpisů
3. Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů
4. Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů
5. Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů
6. Nařízení generální ředitelky Vězeňské služby České republiky č. 43/2000, o zřízení a činnosti Kabinetu dokumentace historie Vězeňské služby České republiky

### Literatura

7. JÚZL, M., OLEJNÍČEK, A. *Penologie a penitenciární pedagogika*, Úvod do studia předmětu. Brno: Institut mezioborových studií, 2004. ISBN neuvedeno
8. KÝR, A., KAFKOVÁ, A. *Pamětní almanach*, Vydáno u příležitosti 10. výročí činnosti Institutu vzdělávání Vězeňské služby ČR. Stráž pod Ralskem, 2006. ISBN neuvedeno
9. KÝR, A. *Způsoby zacházení s vězni v ČSR v letech 1945 – 1955*, Přehled základních předpisů. Opava: Slezské zemské muzeum, Institut vzdělávání Vězeňské služby ČR, 2002. ISBN neuvedeno
10. MONESTIER, M. *Historie trestu smrti*, Praha: Rybka Publishers, 1999. ISBN 80-86182-05-3
11. SOTOLÁŘOVÁ, M. *Penitenciární psychologie*, Učební text pro SOŠ SNV, Praha, 1984. ISBN neuvedeno
12. ŘEHOŘ, A. *Metodické pokyny pro vypracování bakalářské a diplomové práce*. Brno: Institut mezioborových studií, 2008. ISBN neuvedeno
13. UHLÍK, J. F. J. *Řezáč – reformátor vězeňství a školství 19. století*, Praha: Tiskárna Vazební věznice Praha – Pankrác, 1997. ISBN neuvedeno

14. UHLÍK, J. *František Josef Řezáč: Vězení v posavadních způsobech svých*, Praha: Vazební věznice Praha – Pankrác, 1995. ISBN neuvedeno
15. UHLÍK, J. *Historie věznění a vězeňství v Čechách*, Praha: Vazební věznice Praha – Pankrác, 2006. ISBN neuvedeno
16. Časopis *Historická penologie* č. 1/2003. Praha: Institut vzdělávání – Kabinet dokumentace a historie VS ČR, 2003
17. Časopis *Historická penologie* č. 3/2003. Praha: Institut vzdělávání – Kabinet dokumentace a historie VS ČR, 2003
18. Časopis *Historická penologie* č. 1/2004. Praha: Institut vzdělávání – Kabinet dokumentace a historie VS ČR, 2004
19. Časopis *Historická penologie* č. 3/2004. Praha: Institut vzdělávání – Kabinet dokumentace a historie VS ČR, 2004
20. Časopis *Historická penologie* č. 3/2005. Praha: Institut vzdělávání – Kabinet dokumentace a historie VS ČR, 2005
21. Časopis *Historická penologie* č. 1/2006. Praha: Institut vzdělávání – Kabinet dokumentace a historie VS ČR, 2006
22. *Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015*, Praha: Generální ředitelství VS ČR, 2005

#### **Internetové stránky**

23. <http://www.ivvs.cz/index.php?m=4>
24. <http://www.politictivezni.cz>
25. <http://tisk.juristic.cz/35610/tisk/old>
26. <http://www.totalita.cz>
27. <http://www.vscr.cz/veznice-pankrac-26/vykon-vezenstvi-652/vykon-trestu-odneti-svobody-5746>